

Συνέντευξη

ΣΤΗ ΜΑΡΙΝΑ ΣΙΔΩΣΙΟΥ
mziouziou@ethnos.gr

«**Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ** των Πρεσβιών πλήγωσε το ιστορικό συναίσθημα και την εθνική ευαισθησία του λαού μας» αναφέρει στην εφ' όλη της ύλης συνέντευξη στο «Έθνος της Κυριακής» ο μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως, Ανθιμος. Ο κατά κόσμον Χρήστος Κουκουρίδης ανήκει σε εκείνη την ομάδα των ιεραρχών που εκφράζουν δημόσια τις θέσεις τους, δεν σιγηθεί και μασάει τα λόγια του, ούτε να κρύβεται πίσω από το μικρό του δάκτυλο.

Σεβασμιώτατε, ποια είναι η άποψή σας για τη Συμφωνία των Πρεσβιών;

Η Συμφωνία των Πρεσβιών πλήγωσε το ιστορικό συναίσθημα και την εθνική ευαισθησία του λαού μας. Νομίζω ότι κανένας Έλληνας δεν είναι περιφραγμένος για τη συμφωνία. Ενδεχομένως να ήταν μονόδρομος, όμως η «αναγκαιότητα» δεν διασαφηνίστηκε. Δεν πήραμε ικανοποιητικό «αντίδωρο», που θα εξασφάλιζε, για παράδειγμα, την ειρηνική συνέχειά μας στα Βαλκάνια ή την οικονομική ανάπτυξή μας ή κάποια ομόσπονδη σχέση μας με τους βόρειους γείτονές μας.

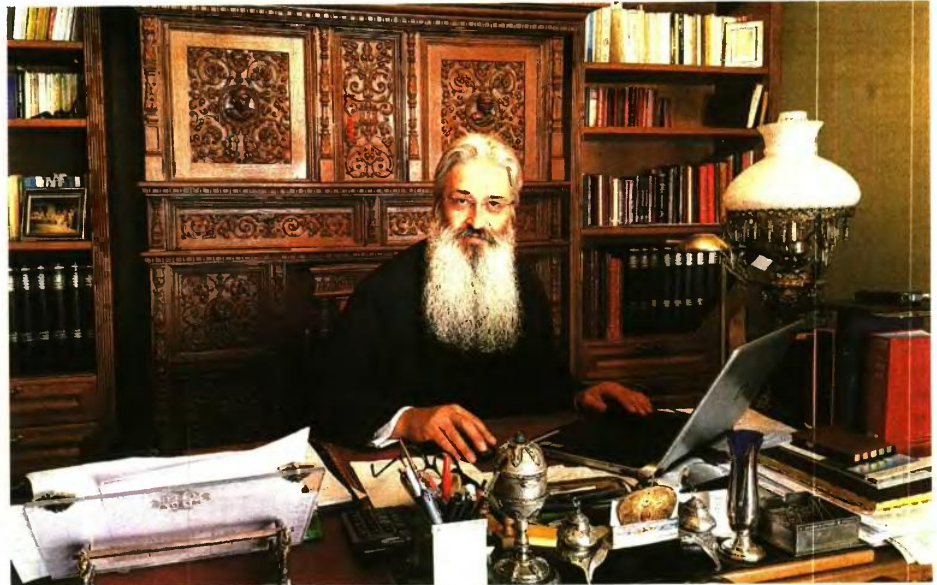
Πιστεύετε ότι, παρά τις αντιδράσεις, η κυβέρνηση θα καταφέρει να περάσει τη συμφωνία από τη Βουλή;

Δεν πρέπει να προχωρήσει καμιά διαδικασία αν δεν στηρίζεται στη συγκατάθεση του λαού μας. Πρέπει να κατανοήσουμε, ως λαός, ότι πλέον μετά το Μάαστριχτ δεν υφίστανται εθνικά σύνορα με την παραδοσιακή τους έννοια, η θρυλούμενη εθνική κυριαρχία έπαψε να έχει τα παλαιά χαρακτηριστικά της, τα βόρεια σύνορά μας επανεξετάζονται, ενώ τα ανατολικά, είτε με πρόσφυγες είτε με τουρίστες, έχασαν τη στεγανότητά τους. Ο πολιτικός κόσμος, λοιπόν, για να μην απαξιωθεί συλλήβδην, χρειάζεται να μας εξηγήσει την προοπτική και τον ρόλο της χώρας μας στο «Marshall Plan Today: Model and Metaphor». Απαιτείται πολιτική ωριμότητα για να αναδειχθούν οι Έλληνες σε «πολίτες» της πατρίδας μας. Οι οριακές πλειοψηφίες στη Βουλή δεν είναι η ενδεδειγμένη πολιτική στάση για μείζονα και κρίσιμα θέματα, όπως για εθνικά.

Η Εκκλησία θα μπορούσε να παίξει πιο ενεργό ρόλο στο να εισακουστεί η λαϊκή βούληση από τους κυβερνώντες; Κάποιοι σας κατηγορούν για ανεκτικότητα σε σχέση με το παρελθόν, όσον αφορά στο ζήτημα της ονομασίας της γείτονος χώρας...

Δεν πειράζει, ας μας κατηγορούν. Οι ίδιοι παλαιότερα έλεγαν να βγάλουμε τα ράσα όταν θέλουμε να ασχολούμαστε με την πολιτική. Έτσι είναι οι άνθρωποι μας, δεν πειράζει! Λοιπόν, η Ιερά Σύνοδος, στο σταυροδρόμι που βρισκόμαστε, διαβλέπει και διαισθάνεται την υποχώρουσα πραγματικότητα, γι' αυτό και τήρησε σωστή στάση. Εύκολο είναι να βγάλουμε τον λαό στον δρόμο, τι θα ακολουθούσε όμως! Εξάλλου, τα εκκλησιαστικά «είωθε συμβεβληθεί» με τους πολιτικούς ή προλείνουν το έδαφος των πολιτειακών αλλαγών. Τότε επιλέγει ως στόχο της την ειρήνευση και την ομοψυχία.

Εδώ και πολλούς μήνες οι δύο Έλληνες

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝΘΙΜΟΣ

Η Εκκλησία ξέρει να ζήσει και χωρισμένη από το κράτος

Ο ιεράρχης τονίζει πως «πρέπει να ανοίξει διάλογος για τον διαχωρισμό» και εκτιμά ότι «η απελευθέρωση των στρατιωτικών μας θα είναι από τα πρώτα δείγματα της "Νέας Τουρκίας" που άρχισε».

στρατιωτικοί βρίσκονται προφυλακισμένοι, χωρίς κατηγορητήριο, στις φυλακές της Αδριανούπολης. Η νέα εκλογική επιτυχία του κ. Ερντογάν αφήνει κάποιο παράθυρο ελπίδας; Δεν κάνω τον μάντη, επειδή η Τουρκία έχει ακόμα κάποιες απρόβλεπτες παραμέτρους μέσα της, αλλά υποπεποιθίμαι ότι δεν θα αργήσει η απελευθέρωσή τους. Η τρομερή ανασφάλεια που ως θηλιά έπνιγε τον κ. Ερντογάν άρχισε μάλλον να χαλαρώνει. Η ερντογανική Τουρκία, αφού πια «έσβησε» τον Μουσταφά Κεμάλ, αφού «στραγγάλισε» τη φωνή κάθε Ισλαμικού Κράτους γύρω της, αφού έκανε τον λαό της να μισήσει το Ισλάμ, άρχισε πλέον να ετοιμάζει τη μετα-Ερντογάν εποχή. Μια εποχή που θα διέπεται σφόδρα από τις δυτικές αξίες. Η απελευθέρωση των στρατιωτικών μας θα είναι από τα πρώτα δείγματα αυτής της «Νέας Τουρκίας» που άρχισε. Προκειμένου να συμπλεύσει υποχρεωτικά με την παράλληλη «Νέα Ελλάδα» που οικοδομείται, όπως εξαγγέλλουν οι πολιτικοί μας.

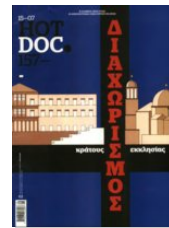
Τον Οκτώβριο αναμένεται να ξεκινήσει η διαβούλευση για τη συνταγματική αναθεώρηση. Θεωρείτε πιθανό να ενταχθεί στα υπό συζήτηση θέματα και ο διαχωρισμός Εκκλησίας - κράτους; Νομίζω πια ότι πρέπει να ανοίξει ένας τέτοιος διάλογος, για να μην εκτίθεται άλλο η Πολιτεία. Το γεγονός ότι το «χωρισμός Εκκλησίας - Πολιτείας»

“**Η Εκκλησία δεν μπορεί να αποκλείσει τον εαυτό της από καμιά ανάμειξη στην κοινωνία. Εργο μας είναι να ζούμε στον κόσμο, χωρίς όμως να γίνουμε κόσμος.**”

έγινε «χωρισμός Εκκλησίας - κράτους» είναι αναμφίβολα μια σοβαρή ένδειξη προόδου. Όμως, με όποιον τρόπο κι αν γίνει η αλλαγή του πολιτεύματος, είναι πια ώριμο να συζητηθεί το θέμα. Εμείς δεν θα ζητήσουμε χωρισμό, όμως ξέρουμε να ζήσουμε και χωρισμένοι από το κράτος, χωρίς να δικαστεί ο λαός μας ή να μπαίνουν στα γραφεία μας οι πολιτικοί της αντιπολιτεύσεως κάθε φορά, υποσχόμενοι επανασύσταση του γάμου! Κάποια κυβερνητικά στελέχη, αλλά και μέλη του κλήρου έχουν τοποθετηθεί σχετικά με το θέμα αυτό, κάνοντας λόγο για διακριτούς ρόλους και για επαναπροσδιορισμό των σχέσεων μεταξύ Εκκλησίας και κράτους. Είναι εφικτό;

Βεβαίως, αρκεί να υπάρχει η ανάλογη πολιτική βούληση. Και περισσότερο διακριτοί μπορούν να γίνουν οι ρόλοι, και επαναπροσδιορισμός των σχέσεών μας μπορεί να γίνει, και διαζύγιο να πάρουμε, είτε βίαιο είτε συναινετικό. Πολλοί τρόποι υπάρχουν κι εμείς τους ξέρουμε. Όμως, από όσους πολιτικούς λόγους ακούω, υποπεποιθίμαι ότι οι πολιτικοί μας, που κραδούνουν την έννοια του χωρισμού, δεν έχουν ακόμα κατασταλάξει σε άποψη, αλλά μεταχειρίζονται τη φράση σαν bullying κατά της Εκκλησίας. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το να ασχολείται η Εκκλησία με το κράτος και να διατηρώνει την άποψή της είναι ξεπερασμένο. Παύτως, τι αξία έχει μια Εκκλησία που θα είναι απόκοσμη, επειδή θα φοβάται μην τυχόν χαρακτηριστεί ως κοσμική;

Η Εκκλησία δεν μπορεί να αποκλείσει τον εαυτό της από καμιά ανάμειξη στην κοινωνία. Για εμάς τους εκκλησιαστικούς, το κράτος είναι το ιεραποστολικό μας χωράφι που οφείλουμε να καλλιεργούμε, να σπέρνουμε, να ποτίζουμε και να προσηγομίζουμε για να γίνει πολιτεία του Θεού. Εργο μας είναι να ζούμε στον κόσμο, χωρίς όμως να γίνουμε κόσμος. Η Εκκλησία δεν φοβάται τα κύματα, είναι γερό σκαφί. Μας φοβίζει το αγκυροβόλιο της Εκκλησίας σε οποιοδήποτε λιμάνι, ακόμα και στο λιμάνι της «πνευματικότητας». ●

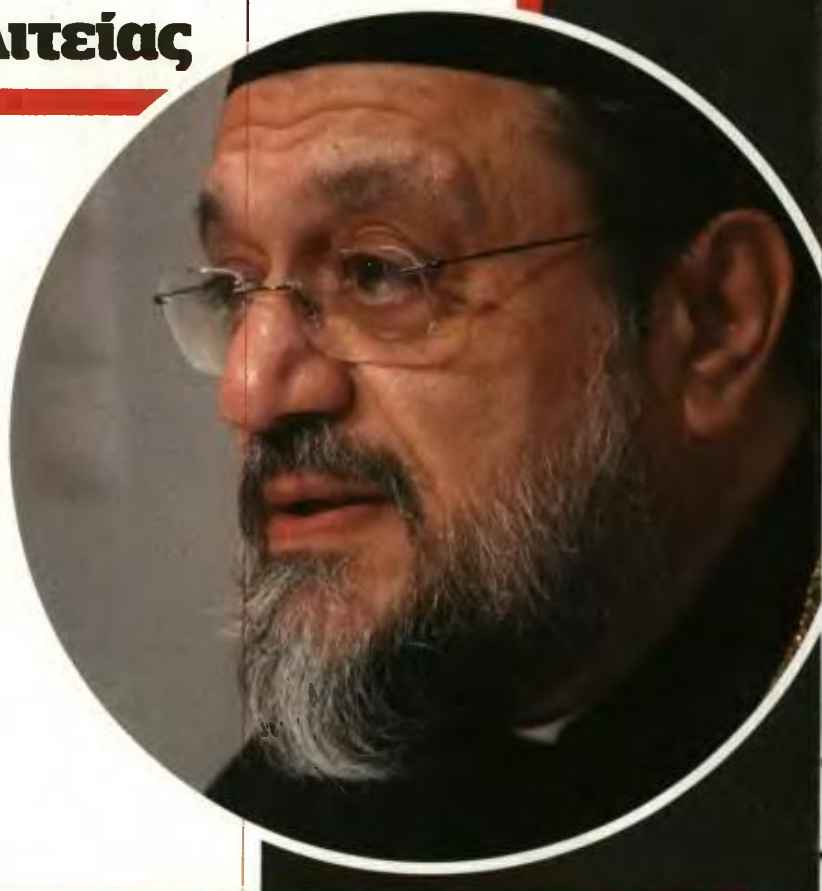
15
-07
HOT
RE-
PORT●
157-

Μητροπολίτης Μεσσηνίας
κ. Χρυσόστομος
**Το αφήγημα
της αναθεώρησης
των σχέσεων
εκκλησίας
και πολιτείας**

Τον τελευταίο καιρό στον δημόσιο λόγο εμφανίστηκε και πάλι το αφήγημα της αναθεώρησης των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας. Ένα θέμα αρκετά δύσκολο και δυσεπίλυτο. Για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να τίθεται τόσο επιπόλαια για επικοινωνιακούς και μόνο σκοπούς, για αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης ή για ιδιοτέλειες κομματικές η και ιδεολογικές.

Επιπλέον το ζήτημα της αναθεώρησης των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας έτσι όπως προβάλλεται από διάφορους δημοσιογραφικούς κύκλους και έντυπα ενημέρωσης, μάλλον, δυσχεραίνει την όλη προσέγγιση παρά διευκολύνει την οποιαδήποτε προσπάθεια έναρξης μιας εποικοδομητικής διαδικασίας, η οποία αποτελεί και τον μόνο τρόπο για να ξεκινήσουμε να συζητάμε μια τέτοια πρόταση. Η δυσχέρεια αυτή γίνεται ακόμη πιο έντονη όταν προσπαθούν κάποιοι κύκλοι να προκαλέσουν εκ των προτέρων ένταση ή και πόλωση μεταξύ δύο θεσμών.

Για τους λόγους αυτούς δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι το θέμα της αναθεώρησης των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας, όπως και ολόκληρη η διαδικασία προς μια τέτοια αναθεώρηση, απαιτεί ωριμότητα θέσεων και προτάσεων, η οποία όμως φαίνεται ότι δεν είναι ακόμη εφικτή ούτε και σε επίπεδο κοινοβουλευτικό. Αυτό αποτελεί ένα ακόμη πρόσκομμα στην όλη διαδικασία, η οποία ως γνωστόν και με τα μέχρι σήμερα ισχύοντα απαιτεί ισχυρή συναίνεση, τουλάχιστον στο κοινοβουλευτικό επίπεδο, και δεν είναι απλώς μια διαδικασία διαβούλευσης. Απαιτεί επίσης διάλογο, για τον οποίο δεν υπάρχει ακόμη αρκετή ενημέρωση των διάφορων θεσμικών φορέων, προκειμένου να μπορέσει να ξεκινήσει και να έχει αποτελέσματα.

Όσο εύκολο είναι να μιλά κάποιος και να προτείνει αναθεώρηση των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας τόσο δύσκολο φαίνεται ότι είναι όχι μόνο να την πραγματοποιήσει αλλά ακόμη και να ανοίξει τη σχετική συζήτηση

Έτσι λοιπόν τίθενται τα βασικά ερωτήματα για τα οποία δεν υπάρχει ακόμη κάποια συγκεκριμένη προσδιοριστική προσέγγιση. Τι θα είναι αυτή η αναθεώρηση; Τι θα εκφράζει; Ποια μορφή σχέσεων θα οριοθετεί; Μέχρι ποιο σημείο να θεωρούμε ότι θα υπάρχει η έννοια της «συναλληλίας» και σε ποιους τομείς; Ποιο θα είναι το περιεχόμενο των λεγόμενων «διακριτών ρόλων» και τι θα αφορούν;

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι σε ένα ολόκληρο νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο αφορά σχεδόν όλους τους τομείς του δημόσιου βίου, η «συναλληλία» και οι «διακριτοί ρόλοι» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά κάθε φορά, κατά το δοκούν του «ισχυρού νομοθέτη» ή του «επιδέξιου» συντάκτη των νομοθετημάτων (!), προκειμένου να εξυπηρετήσουν και να ενισχύσουν κάποιες ιδεολογικές αντιλήψεις δικαιωματικής δήθεν αξίωσης ή να ικανοποιήσουν ομάδες εν ονόματι δήθεν του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων. Τις περισσότερες φορές μάλιστα κρίνονται «προκλητικά» και οι θέσεις της εκκλησίας όταν αυτές είναι αντίθετες προς το όλο σκεπτικό των νομοθετικών ρυθμίσεων. Από αυτόν τον τρόπο έκδοσης των νομοθετικών ρυθμίσεων επιβεβαιώνεται ότι ούτε αυτός ο χρησιμοποιούμενος συνταγματικός όρος «επικρατούσα θρησκεία» αποτελεί δέσμευση για την οποιαδήποτε νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, αφού το ίδιο το κράτος νομοθετεί ερήμην της λεγομένης «επικρατούσας θρησκείας» (δηλ. της Ορθόδοξης Εκκλησίας) εν ονόματι μάλιστα της έννοιας της ελευθερίας.

Όσο λοιπόν εύκολο είναι να μιλά κάποιος και να προτείνει αναθεώρηση των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας τόσο δύσκολο φαίνεται ότι είναι όχι μόνο να την πραγματοποιήσει αλλά ακόμη και να ανοίξει τη συζήτηση. Αυτό συμβαίνει γιατί η αναθεώρηση των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας δεν είναι αποτέλεσμα μιας στιγμιαίας ενέργειας ή αναθεώρησης κάποιων συγκεκριμένων άρθρων του συντάγματος ούτε κάποιων ιδεολογικών προσανατολισμών, κατευθύνσεων ή κινήτρων, επειδή ακριβώς οι σχέσεις αυτές έχουν ήδη διαμορφωθεί και παγιωθεί από το 1850 έως και σήμερα. Το οποιοδήποτε πλέγμα τους δεν μπορεί να αναθεωρηθεί με όση ευκολία διακηρύσσεται ή με τόση χρονική ταχύτητα όπως αφήνουν κάποιοι να εννοηθεί ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί.

Όμως το θέμα των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας, δύο κορυφαίων θεσμών της χώρας, επιβεβαιώνεται και μέσα από την ιστορική και πολιτισμική δι-

αχρονικότητα του ίδιου του ελληνοισμού. Είναι θέμα περίπλοκο, ευαίσθητο, πολυδιάστατο και πολυσήμαντο με εθνικές διαστάσεις, το οποίο αφορά το ίδιο το γένος των Ελλήνων αλλά και προσδιορίζει την ιδιοπροσωπία και ιδιοτροπία του ίδιου του ελληνοισμού ως παράγοντα προόδου και πολιτισμού, ιστορίας και ήθους, ακόμη και εκτός των συνόρων της πατρίδας μας.

Επιπλέον στο ήδη διαμορφωμένο πλαίσιο των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας η οποιαδήποτε ιδεολογική παρέμβαση δεν θα προκαλέσει δυσλειτουργία μόνο στη σχέση των θεσμών αλλά θα αλλοιώσει και τη λειτουργία καθενός θεσμού. Επίσης με βεβαιότητα δεν θα έχει και τις αναμενόμενες θετικές συνέπειες ως προς τη λειτουργία του κράτους, γιατί όχι μόνο το γεγονός της συνταγματικής αναθεώρησης αλλά και η θεσμική λειτουργία του κράτους αποτελούν έκφραση μιας θεσμικής «συναλληλίας», η οποία αφορά και τις ίδιες τις λειτουργίες των θεσμικών οργάνων του και δεν είναι αποτέλεσμα κάποιων μεμονωμένων πολιτικών ή κυβερνητικών συμφωνιών, ενεργειών, αποφάσεων ή συμβιβασμών, όπως κάποιοι λανθασμένα πιστεύουν.

Ακόμη η οποιαδήποτε αναθεώρηση των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας δεν μπορεί να υπαγορευτεί από επιπόλαιους ενθουσιασμούς ή αυθορμητισμούς επικοινωνιακού τύπου. Απαιτεί σοβαρό και πραγματικό προβληματισμό, προϋποθέτει την ύπαρξη εμπιστοσύνης μεταξύ των διαλεγόμενων κορυφαίων θεσμών, εν προκειμένω της εκκλησίας και της πολιτείας (κράτους), τον αμοιβαίο σεβασμό, την ειλικρίνεια των προθέσεων και επίσης την αξιοποίηση όλων εκείνων των ιστορικών, κοινωνικών, πολιτισμικών δεδομένων τα οποία έχουν συνθέσει και διαμορφώσει διαχρονικά όλο το πλαίσιο των συγκεκριμένων σχέσεων.

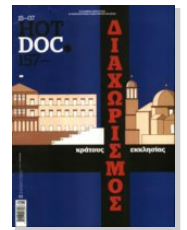
Τα προβαλλόμενα επιχειρήματα για «θρησκευτική ουδετερότητα» του κράτους και της συνταγματικής κατοχύρωσής τους ούτε συνετάγονται αλλά ούτε και προϋποθέτουν κάποια αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου των σχέσεων, αφού το κατοχυρωμένο συνταγματικό πλαίσιο των σχέσεων, με βάση τις αρχές της «συναλληλίας» και των «διακριτών ρόλων», δεν αποτελεί εμπόδιο στη βούληση ή τη διάθεση του κράτους να εκφράσει έμπρακτα τη θρησκευτική του ουδετερότητα στη ίδια τη λειτουργία των οργάνων του, στον τρόπο λήψης των αποφάσεών του και τον σεβασμό του προς τον θρησκευτικό πλουραλισμό, όπως δι-

2. ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ...

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 14

Το κατοχυρωμένο συνταγματικό πλαίσιο των σχέσεων με βάση τις αρχές της «συναλληθίας» και των «διακριτών ρόλων» δεν αποτελεί εμπόδιο στη βούληση ή τη διάθεση του κράτους να εκφράσει έμπρακτα τη θρησκευτική του ουδετερότητα

αμορφώνεται πλέον στον ελλαδικό χώρο.

Παραδείγματος χάριν, ο νόμος 4301/2014 θα μπορούσε να αποτελέσει το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα έκφρασης και αποτύπωσης της «θρησκευτικής ουδετερότητας» του κράτους στο πλαίσιο της έννομης τάξης. Την ίδια ουδετερότητα εκφράζει και η συνταγματική κατοχύρωση των καταστατικών κειμένων που αφορούν την παρουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον ελλαδικό χώρο. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν καθορίζεται κάποιο ιδιαίτερο ή ιδιότυπο καθεστώς σχέσεων «συναλληθίας» και «διακριτών ρόλων» με την παρούσα συνταγματική κατοχύρωση, αλλά απλώς περιγράφονται και αναγνωρίζονται στο πλαίσιο της έννομης τάξης οι σχέσεις μεταξύ κορυφαίων θεσμών (π.χ. Καταστατικός Χάρτης, Πράξη του 1850, Τόμος του 1928).

Τα «βαρύτερα του νόμου» όμως δεν αφορούν την

αναθεώρηση του άρθρου 3 του συντάγματος αλλά το πώς αυτές οι σχέσεις εκκλησίας και πολιτείας θα συνεχίσουν να περιγράφονται στο επίπεδο της οριοθέτησης των σχέσεων στα επιμέρους ζητήματα, στη βάση δηλαδή των εξειδικευμένων νομοθετημάτων και τη βούληση αποτύπωσης των σχέσεων αυτών από την εκάστοτε νομοθετική και εκτελεστική εξουσία.

Το αφήγημα λοιπόν μιας αναθεώρησης των σχέσεων εκκλησίας και πολιτείας το οποίο εξυπηρετεί ιδεολογικούς και επικοινωνιακούς μόνο σκοπούς και σκοπιμότητες με βεβαιότητα δεν θα λύσει προβλήματα αλλά μάλλον θα δημιουργήσει νέα, πιο περίπλοκα και εν πολλοίς δυσεπίλυτα.

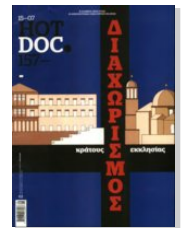
Η πολιτεία βέβαια έχει τον πρώτο λόγο για την ανακίνηση ενός τέτοιου σοβαρού και σημαντικού θέματος. Η εκκλησία όταν κληθεί θεσμικά θα εκφράσει και αυτή τον δικό της λόγο και ως ευχηθούμε να έχει τον λόγο της. **HD**

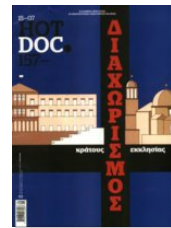
3. ΠΑΣΟΚ VS ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΑ ΜΕΤΩΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 15

15
-07
HOT
RE-
PORT●
157-

Σχέσεις στοργής με λίγες δόσεις σύγκρουσης

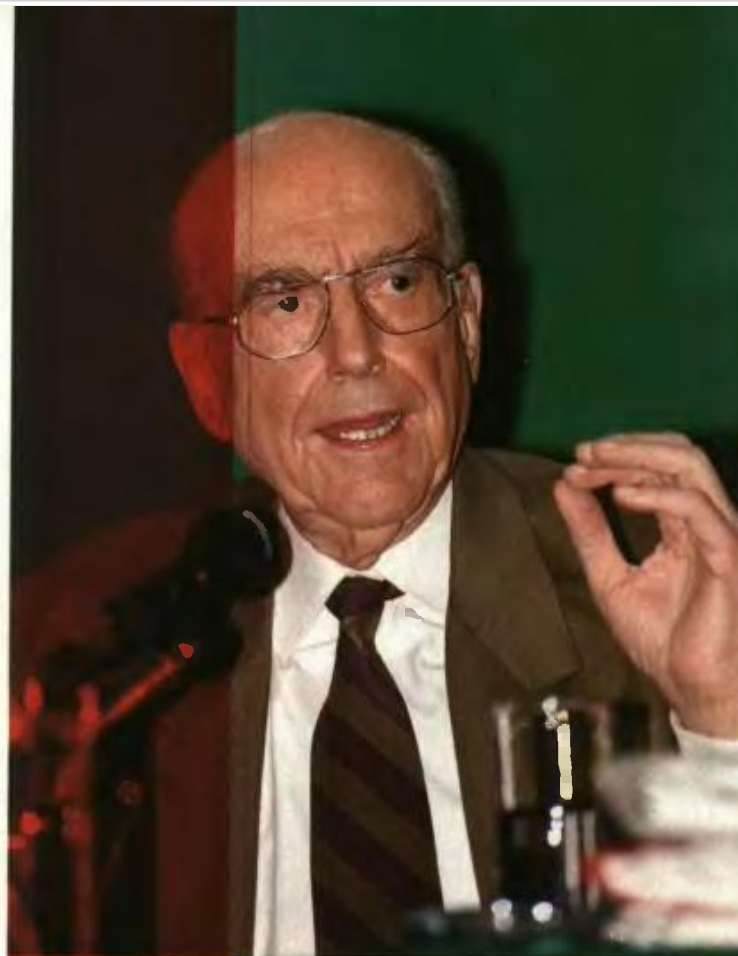
Της Νατάσας Πουγγέρη

Το θέμα της αναθεώρησης του συντάγματος, που βρίσκεται πάλι στην επικαιρότητα τόσο από την κυβέρνηση όσο και από το Κίνημα Αλλαγής, εκτός των άλλων περιλαμβάνει και μια πολυετή εκκρεμότητα, ίσως τη μόνη ανάμεσα στις αλλαγές που έφερε η μεταπολίτευση. Πρόκειται για τον χωρισμό κράτους - εκκλησίας, που αποτελεί αίτημα από ιδρύσεως του σύγχρονου ελληνικού κράτους, αλλά υπονομεύτηκε εξ αρχής παρότι ήταν θέση όλων των κομμάτων - ακόμη και της καραμανλικής ΝΔ - και τελικά «ξεχάστηκε» κυρίως από το ΠΑΣΟΚ, ενώ ελάχιστοι πιστεύουν ότι η σημερινή κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ θα προχωρήσει σε τέτοια κίνηση ανοίγοντας μέτωπο και με την εκκλησία.

Η ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ

Η πάγια θέση του παπανδρείκου ΠΑΣΟΚ για πλήρη χωρισμό κράτους - εκκλησίας στις αρχές του 1982 δέχτηκε το πρώτο σοβαρό πλήγμα με την υποχώρηση της κυβέρνησης του Ανδρέα Παπανδρέου στο ζήτημα του πολιτικού γάμου. Μετά τις πιέσεις της εκκλησίας καθιερώθηκε η «ισοδυναμία» του πολιτικού γάμου με τον θρησκευτικό, όχι όμως και η υποχρεωτικότητα του πολιτικού, όπως συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Το ζήτημα του χωρισμού επανήλθε πάντως με αφορμή την κρίση στις σχέσεις εκκλησίας - πολιτείας για το θέμα της εκκλησιαστικής περιουσίας τη δι-

ΕΥΝΑΙΝΕΣΗ Α ΛΑ ΚΑΡΤ

Στις 18 Φεβρουαρίου 1988 ο Ανδρέας Παπανδρέου και ο τότε αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ μίλησαν για ενδεχόμενο χωρισμό «κοινή συναινέσει».

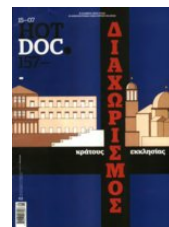
Τελικά η μόνη συναινέση ήταν όταν ο Ανδρέας, με απαίτηση της εκκλησίας, απομάκρυνε τον Αντώνη Τρίτη από τη θέση του υπουργού Παιδείας

ετία 1987-88. Ωστόσο, ούτε τότε το ΠΑΣΟΚ τόλμησε τη μετωπική αντιπαράθεση με την εκκλησία, προφανώς για λόγους εκλογικούς. Εξάλλου, το λεγόμενο «πατριωτικό ΠΑΣΟΚ» ήταν πάντοτε ισχυρότατο μέσα στο κάποτε ριζοσπαστικό σοσιαλιστικό κίνημα...

Εκείνη την περίοδο μάλιστα η εκκλησία αντέδρασε έντονα σε νομοθετικές πρωτοβουλίες για απαλλοτρίωση της εκκλησιαστικής περιουσίας, με αποχή από εορτασμούς και διοργάνωση συλλαλητηρίου. Και αυτά παρότι εφαρμόστηκε η μία πλευρά του νόμου Τρίτη, βάσει της οποίας οι ιερείς μετατράπηκαν ουσιαστικά σε δημόσιους υπαλλήλους, με τη μισθοδοσία τους να περνά στο κράτος!

Χαρακτηριστικά είναι όσα ειπώθηκαν στις 18 Φεβρουαρίου 1988 στο Καστρί, όπου ο Ανδρέας Παπανδρέου και ο τότε αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ μίλησαν γενικά για ενδεχόμενο χωρισμό «κοινή συναινέσει». Προφανώς η μόνη συναινέση ήταν όταν ο Ανδρέας, με «απαίτηση» της εκκλησίας, απομάκρυνε από τη θέση του υπουργού Παιδείας τον Αντώνη Τρίτη αντικαθιστώντας τον με το γιο του Γιώργο Παπανδρέου.

Είχε συγκροτηθεί πάντως η ειδική επιτροπή για τη μελέτη θεμάτων σχέσεως πολιτείας - εκκλησίας, έπειτα από συμφωνία του Ανδρέα Παπανδρέου με τον Σεραφείμ, η οποία όμως κατέληξε σε μια εισήγηση που ουσιαστικά διατηρούσε τα πράγματα στα παραδοσιακά πλαίσια της «νόμου κρατούσης πολιτείας».

Ο... ΕΝΤΑΦΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Οι θέσεις των κομμάτων στο ζήτημα δεν άλλαξαν ούτε με την αναθεώρηση του συντάγματος που πρότεινε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και αποφάσισε η Βουλή τον Μάρτιο του 1995. Η αναθεώρηση αυτή δεν προχώρησε μετά την απόφαση του Κώστα Σημίτη να οδηγήσει τη χώρα σε πρόωρες εκλογές στις 22 Σεπτεμβρίου 1996. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων οι πολιτικές δυνάμεις παρουσίασαν τις θέσεις τους, με το ΠΑΣΟΚ αντί για σαφή χωρισμό να προτείνει μόνο την αναθεώρηση της παραγράφου 1 του άρθρου 3 «προς την κατεύθυνση της προσθήκης εδαφίου, με το οποίο θα κατοχυρώνεται το Αυτοδιοίκητο της Εκκλησίας της Ελλάδος έναντι του Κράτους, θα αποσαφηνίζεται η διαδικασία ψήφισης και θέσης σε ισχύ του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος και θα επιτυγχάνεται, υπό την έννοια αυτή, ο χωρισμός Κράτους και Εκκλησίας». Τελικά οι συζητήσεις ακόμη και για μερική αναθεώρηση δεν κατέληξαν πουθενά. Το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ κατέληξαν ότι αφού η εκκλησία κρίνει πως δεν συντρέχει λόγος αλλαγής, το σχετικό κεφάλαιο πρέπει να κλείσει...

Η συμφωνία «ενταφιασμού» του θέματος επισφραγίστηκε πανηγυρικά στη Μονή Πετράκη όπου εδρεύει η Ιερά Σύνοδος. Στις 2 Μαΐου 1996 ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ και τα μέλη της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου

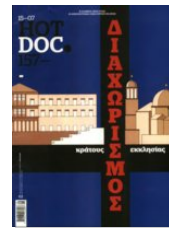
Η μόνη ουσιαστική σύγκρουση του ΠΑΣΟΚ με την εκκλησία ήταν τον Ιούνιο του 2000, όταν ξέσπασε η επονομαζόμενη «μάχη των ταυτοτήτων»

συναντήθηκαν με τον πρόεδρο της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος Παναγιώτη Κρητικό, τον τότε υπουργό Δικαιοσύνης Ευάγγελο Βενιζέλο και τον αντιπρόεδρο της ΝΔ Ιωάννη Βαρβιτσιώτη. Οι ασπασμοί μεταξύ πολιτικών και ιεραρχών που μεταδόθηκαν σε ζωντανή σύνδεση από τους τηλεοπτικούς δέκτες συνοδεύτηκαν από δηλώσεις όπως αυτή του κ. Βενιζέλου ότι «το συνταγματικό πλαίσιο είναι επαρκές και σαφές και δεν χρειάζεται αναθεώρηση», αλλά και των εκπροσώπων της εκκλησίας που εξέφραζαν την ικανοποίησή τους επειδή «οι πολιτικοί συνηγόρησαν εις την εκπεφρασμένην θέσιν της εκκλησίας διά την διατήρησιν των ισχυουσών θέσεων πολιτείας και εκκλησίας!»

Η μόνη περίοδος ουσιαστικής σύγκρουσης του ΠΑΣΟΚ με την εκκλησία ήταν τον Ιούνιο του 2000, όταν ξέσπασε η επονομαζόμενη «μάχη των ταυτοτήτων». Η κυβέρνηση Σημίτη αποφάσισε να καταργήσει την αναγραφή του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες, απόφαση στην οποία αντέδρασαν σφοδρά ο αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος και η Ιερά Σύνοδος, διοργανώνοντας ογκώδεις συγκεντρώσεις και συλλέγοντας υπογραφές. Τελικά, η Δικαιοσύνη επικύρωσε την απόφαση της πολιτείας, με την εκκλησία να χάνει για πρώτη φορά μια μάχη.

ΤΟ ΚΙΝΑΛ ΣΤΑ ΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ «ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΥ ΠΑΣΟΚ»

Παρά τις προσπάθειες για απεμπλοκή από τα στενά όρια του ΠΑΣΟΚ, ο διάδοχος πολιτικός φορέας του, το Κίνημα Αλλαγής, όπως και η ηγέτιδά του Φώφη Γεννηματά βαδίζουν σταθερά στα χνάρια του «πατριωτικού ΠΑΣΟΚ», που δεν θέλει να «τα σπάσει» με την εκκλησία. Η κ. Γεννηματά, άλλωστε, που όλο... το χάνει να απουσιάζει από ψηφοφορίες που αφορούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων, για παράδειγμα (σύμφωνο συμβίωσης, νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου), για να μη δυσανεστήσει το... θεοσεβούμενο κομμάτι του ΠΑΣΟΚ, προτιμά να κάνει πίσω ακόμη και σε σημαντικές προοδευτικές θέσεις του φορέα. Όπως αυτή που επρόκειτο να αποτελέσει ψηφισμένη θέση του Κινήματος στο ιδρυτικό του συνέδριο και αφορούσε τον χωρισμό κράτους - εκκλησίας, αλλά τελικά αποσιωπήθηκε και δεν μίπηκε καν σε ψηφοφορία! Στη θέση της ψηφίστηκε μια απόφαση που μιλά γενικώς και αορίστως για «διακριτούς ρόλους»... **HD**

15
-07
HOT

157—

Μιχάλης Σταθόπουλος **«Δεν πρέπει να μιλάμε** **για χωρισμό αλλά για** **σύστημα διάκρισης** **αρμοδιοτήτων»**

Ο καθηγητής Μιχάλης Σταθόπουλος, που ως υπουργός Δικαιοσύνης πρωταγωνίστησε στο ζήτημα των ταυτοτήτων, μιλάει για τις αλλαγές που χρειάζονται ώστε να ξεκαθαριστεί η σχέση εκκλησίας και κράτους

Συνέντευξη στην Παναγιώτα Μπίτσικα

Τον Μάιο του 2000, με νόμο του τότε υπουργού Δικαιοσύνης Μιχάλη Σταθόπουλου, επί κυβέρνησης Κώστα Σημίτη, ήρθε η αρχή του τέλους της αναγραφής του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες και σε κάθε εκδιδόμενο έγγραφο αναγνώρισης που θα περιέχει αυτού του είδους τα προσωπικά δεδομένα. Τον Ιούνιο βγαίνουν στους δρόμους κληρικοί και πιστοί με λάβαρα και εικόνες, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα του τότε αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Χριστόδουλου, ο οποίος μιλά για πραξικόπημα και καλεί σε λαοσυνάξεις. Στο συλλαλητήριο της Αθήνας ο μητροπολίτης Καλαβρύτων Αμβρόσιος φέρνει από την Αγία Λαύρα αντίγραφο του λάβαρου της Επανάστασης του 1821! Η Ιερά Σύνοδος συγκεντρώνει τρία εκατομμύρια υπογραφές κατά της απόφασης (παραδόθηκαν στον τότε πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο) ζητώντας δημοψήφισμα. Γίνεται και προσφυγή ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ), το οποίο τον Μάρτιο του 2001 (απόφαση 2281/2001) αποφάνθηκε πως η αναγραφή του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες ήταν αντι συνταγματική.

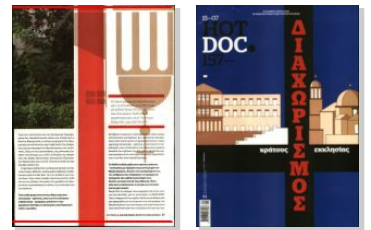
Αργότερα, το 2004, η εκκλησία ξαναθέτει το ζή-

4. ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 27

τημα των ταυτοτήτων και της διενέργειας δημοψηφίσματος. Πρωθυπουργός εκείνη την εποχή είναι ο Κώστας Καραμανλής, ο οποίος ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης είχε ταχθεί κατά της απόφασης για μη αναγραφή του θρησκευάματος στις ταυτότητες. Όμως οι νέες προσπάθειες της εκκλησίας δεν είχαν αποτέλεσμα, με τη ΝΔ να θυμίζει τις αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και του ΣτΕ. Η πολιτική ατζέντα είχε αλλάξει σελίδα πια...

Ο ομότιμος καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών ακαδημαϊκός Μιχάλης Σταθόπουλος μιλά στο Hot Doc για την υπόθεση των ταυτοτήτων, στην οποία υπήρξε πρωταγωνιστής, αλλά και για τις αλλαγές που κρίνει ότι χρειάζονται σήμερα ώστε να ξεκαθαριστεί ο ρόλος της εκκλησίας και του κράτους.

Γιατί κάθε φορά που ανοίγει θέμα σχέσεων εκκλησίας - κράτους, κατά τις αντεγκλήσεις κυβέρνησης - ιεραρχών, μπαίνουν στην ημερήσια διάταξη οι κατηγορίες περί διχασμού ένθεν κακείθεν;

«Ο όρος χωρισμός παρεξηγείται σαν να επρόκειτο για πλήρη και μη φιλική διακοπή των σχέσεων των δύο μερών. Καλύτερος χαρακτηρισμός είναι "σύστημα διάκρισης αρμοδιοτήτων"»

Θα ήθελα εν πρώτοις να διευκρινίσω το εξής: κακώς γίνεται λόγος για διχασμό. Δεν πρόκειται περί διχασμού ούτε είναι σωστό να χρησιμοποιείται ο όρος χωρισμός εκκλησίας - κράτους, γιατί πολλοί το παρεξηγούν, σαν να επρόκειτο για πλήρη και μη φιλική διακοπή των σχέσεων των δύο μερών. Καλύτερος χαρακτηρισμός είναι «σύστημα διάκρισης αρμοδιοτήτων», που δεν είναι παρεξηγήσιμος.

Το 2000 επήλθε ρήξη στις σχέσεις κράτους - εκκλησίας με αφορμή τη μη αναγραφή του θρησκευάματος. Άλλοτε σας καταγράφουν ως τον άνθρωπο που επιχείρησε να εφαρμόσει απόφαση της κυβέρνησης Σημίτη και άλλοτε ως εμπνευστή της ρύθμισης. Ήταν κάτι που το απαιτούσε ο λεγόμενος αστικός εκσυγχρονισμός;

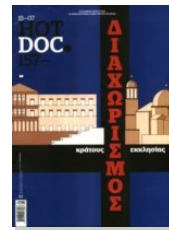
Καμία από τις εκδοχές που αναφέρετε δεν ήταν ο λόγος της διένεξης για τις ταυτότητες το 2000-2001. Ούτε υπήρχε κανένα σχέδιο. Απλώς ρωτήθηκα από μια εφημερίδα για το επιτρεπτό της αναγραφής του θρησκευάματος στις ταυτότητες και απήγησα αυτό που προκύπτει από την ελληνική αλλά και την κοι-

4. ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 28

νοτική (ενωσιακή) νομοθεσία, ότι η αναγραφή αυτή δεν είναι σύμφωνη με την προβλεπόμενη προστασία των προσωπικών δεδομένων. Είναι δηλαδή θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ζήτημα πυροδότησε μια εκρηκτική αντίδραση του τότε αρχιεπισκόπου, ο οποίος ίσως νόμιζε ότι διώκεται η εκκλησία. Αλλά δεν είναι δυνατόν να εκληφθεί ως αντικλησιαστική ενέργεια αυτό που επιβάλλει ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

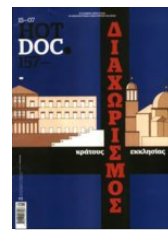
Πώς κρίνετε τον ρόλο του τότε αρχιεπισκόπου Αθηνών Χριστόδουλου σε εκείνη τη συγκυρία, που για πολλούς αποτελεί την απαρχή της ανάδειξης του κατά κάποιον τρόπο ως εκκλησιαστικού ηγέτη με πολιτικά χαρακτηριστικά;

Ο αρχιεπίσκοπος επιδίωξε με το γνωστό του πάθος να παρεμποδίσει την πολιτεία να πάρει τη σχετική απόφαση που φυσικά ανήκε στις δικές της αρμοδιότητες. Εγώ τότε απλώς απαντούσα στις άδικες κατη-

γορίες του. Τελικά η στάση μας δικαιώθηκε και από το Συμβούλιο της Επικρατείας και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Δεν ήταν απλή υπόθεση η συλλογή τριών εκατομμυρίων υπογραφών και τα συλλαλητήρια για τις ταυτότητες. Θεωρείτε ότι έχει βάση η άποψη πως η εκκλησία με την αντίδρασή της στην κυβέρνηση Σημίτη εξέφραζε και τους φόβους της για επίθεση των «τεχνοκρατών εκσυγχρονιστών» στην «ελληνοορθοδοξία»;

Δεν νομίζω ότι ήταν δύσκολο εγχείρημα να επιτευχθεί η συλλογή 3.000.000 υπογραφών (κατά τις μετρήσεις της εκκλησίας). Ο κόσμος φανατίζεται εύκολα και καλόπιστα όταν του λέμε ότι δήθεν θίγεται η εκκλησία ή και το εθνικό συμφέρον. Αυτό γίνεται και με τα συλλαλητήρια για το μακεδονικό. Την απάντηση για τη συλλογή των υπογραφών την έδωσε στον αρχιεπίσκοπο ο τότε πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος, πολιτικός συντηρητικός, ενε-

γά θρησκευόμενος, συγχρόνως δε και συνेतός. Όταν τον επισκέφθηκε ο αρχιεπίσκοπος κομίζοντας τις υπογραφές και ζητώντας του να προκηρύξει δημοψήφισμα, ο πρόεδρος του απήντησε ότι η όλη διαδικασία είναι αντίθετη με τα προβλεπόμενα στο σύνταγμα και ο αρχιεπίσκοπος απήλθε άπρακτος.

Παραμένει ως επίδικο ο λεγόμενος διαχωρισμός εκκλησίας - κράτους

Το αίτημα είναι μόνο η διάκριση αρμοδιοτήτων, έτσι ώστε ούτε η πολιτεία να παρεμβαίνει σε θέματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα της εκκλησίας ούτε και αντιστρόφως. Οι ρόλοι τους είναι διαφορετικοί. Το κράτος εκπροσωπεί όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους. Γι' αυτό οφείλει να είναι κοσμικό, δηλαδή θρησκευτικά ουδέτερο.

Η διάκριση των αρμοδιοτήτων θα πρέπει, όπου δεν υπάρχει, να επιτευχθεί αλλά βεβαίως φιλικά, με αμοιβαίο σεβασμό ανάμεσα στην πολιτεία και την εκκλησία. Δεν εμποδίζει φυσικά τη συνεργασία τους σε θέ-

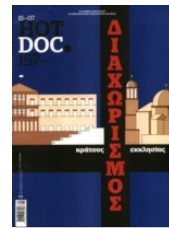
«Δεν είναι δυνατόν να εκκλησθεί ως αντι-εκκλησιαστική ενέργεια αυτό που επιβάλλει ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»

ματα κοινού ενδιαφέροντος. Επίσης, δεν εμποδίζει την οικονομική στήριξη της εκκλησίας από το κράτος στο μέτρο που οι δικές της οικονομικές δυνατότητες δεν επαρκούν, αφού η Ορθόδοξη Εκκλησία εξυπηρετεί πνευματικές ανάγκες μεγάλου τμήματος του ελληνικού λαού. Η αναλογική ισότητα βέβαια θα επέβαλλε την παράλληλη παροχή βοήθειας, τηρουμένων των αναλογιών, και σε άλλες θρησκείες στις οποίες ανήκουν Έλληνες πολίτες (πρβλ. κρατική ενίσχυση κομμάτων κλπ.). Ακόμη θα πρέπει να σημειωθεί ότι με το σύστημα της διάκρισης των αρμοδιοτήτων δεν θίγονται οι χριστιανορθόδοξες παραδόσεις της μεγάλης μερίδας του ελληνικού λαού. Οι παραδόσεις αυτές διασώζονται στο μέτρο που τις θέλουμε, τις αγαπάμε και τις ακολουθούμε. Αλλά ένας τέτοιος τρόπος ζωής, ο οποιοσδήποτε παραδοσιακός τρόπος ζωής, δεν μπορεί να επιβάλλεται με άμεση ή έμμεση υπαγόρευση του. Αυτή είναι η διαφορά. Θα πρέπει ακόμη να τονισθεί ότι το σύστημα της διάκρισης των αρμοδιοτήτων δεν εκδιώκει (όπως καμιά φορά υποστηρίζεται προς δυσφήμισή του) τη θρησκεία από την κοινωνία. Το θρησκευτικό συναίσθημα και οι μεταφυσικές αγωνίες πάντοτε θα υπάρχουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο μέρος του πληθυσμού και μαζί του οι θρησκείες.

Η αλλαγή αυτή χρειάζεται για να καταργηθούν οι επεμβάσεις της πολιτείας σε ζητήματα της εκκλησίας και της εκκλησίας σε ζητήματα της πολιτείας.

Μπορείτε να δώσετε μερικά παραδείγματα αρμοδιοτήτων που κατά την άποψή σας πρέπει άμεσα να γίνουν διακριτές μεταξύ των δύο θεσμών;

Ο Καταστατικός Χάρτης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αντί να είναι δική της πράξη, είναι νόμος του κράτους! Ο αρχιεπίσκοπος και οι μητροπολίτες διορίζονται με πράξη της πολιτείας. Ο διορισμός τους δηλαδή εξαρτάται από τον υπουργό Παιδείας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κρίνει την εγκυρότητα της εκλογής μητροπολιτών, ενώ τη σχετική αρμοδιότητα θα έπρεπε να έχουν δικαστικά όργανα της ίδιας της Εκκλησίας. Έτσι, πολλές φορές το Συμβούλιο της Επικρατείας μετατρέπεται, όπως έχει λεχθεί, σε δευτεροβάθμια Ιερά Σύνοδο. Πηγή της ανωμαλίας αυτής είναι ότι η εκκλησία και οι επιμέρους εκκλησιαστικές μονάδες έχουν αναγορευθεί νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, σαν να ασκούν δημόσια (δηλαδή κρατική) εξουσία, ενώ θα

15 -07 HOT RE- PORT 157-

έπρεπε να είναι νομικά πρόσωπα ιδιαίτερης κατηγορίας (sui generis), δηλαδή ούτε δημοσίου ούτε ιδιωτικού δικαίου. Θα είναι απλώς εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα. Αυτές και άλλες περιπτώσεις ανάμειξης της πολιτείας στα της εκκλησίας νομίζω ότι, πλην των άλλων, είναι μειωτικές για την εκκλησία. Νοθεύουν την ανεξαρτησία της και αναιρούν την αυτονομία της. Ίσως απαρνείται η εκκλησία την αυτονομία της, αποδεχόμενη την ανάμειξη του κράτους στα θέματά της, για να προσδώσει πολιτειακό κύρος στις πράξεις της, να τις ενδύσει με τον μανδύα του κράτους, να προσθέσει δηλαδή στη δική της επιρροή και αυτήν της πολιτείας. Είναι σαν να μην έχει εμπιστοσύνη στις δικές της δυνάμεις.

Και αντιστρόφως υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου η εκκλησία ασκεί ή αξιώνει να ασκήσει κοσμικά καθήκοντα, τα οποία ανήκουν στο κράτος. Ενδεικτικά μόνο θα αναφέρω ένα επίκαιρο παράδειγμα: η εκκλησία αξιώνει -και πολλές φορές το πετυχαίνει- να συναποφασίζει αν και πώς θα διδάσκεται το μάθημα των θρησκευτικών στα δημόσια σχολεία. Γνώμη φρυσικά μπορεί να έχει επί του θέματος. Αλλά οφείλει να σεβασθεί ότι η λήψη απόφασης στο θέμα ανήκει στο κράτος.

Ποιες αλλαγές, κατά προτεραιότητα, θεωρείτε ότι πρέπει να επέλθουν ως προς τις σχέσεις κράτους - εκκλησίας μέσω συνταγματικής αναθεώρησης;

Υπάρχουν πράγματι στο σύνταγμα, ορισμένες προβλέψεις που είναι αντίθετες με την αρχή της διάκρισης αρμοδιοτήτων πολιτείας και εκκλησίας. Στην αναθεώρηση θα έπρεπε να εξαλειφθούν. Αναφέρω τις κυριότερες:

- Ολόκληρο το άρθρο 3 προβλέπει θέματα που αφορούν την εκκλησία. Σε ένα κοσμικό σύνταγμα δεν έχουν θέση. Ιδίως οι διατάξεις για το πώς διοικείται η εκκλησία είναι δικό της εσωτερικό θέμα. Η σχέση κράτους και εκκλησίας στη βάση της αμοιβαίας ανεξαρτησίας και του αμοιβαίου σεβασμού θα μπορούσε να προβλεφθεί σε μια συμφωνία μεταξύ τους που θα κυρωθεί ισότιμα με νόμο και με απόφαση της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Θα έχει έτσι αμφιμερή χαρακτήρα και αμφιμερή δέσμευση.

- Πρέπει επίσης να διαγραφεί η πρόβλεψη του συντάγματος ότι απαγορεύεται ο προσπλυτισμός. Η πρό-

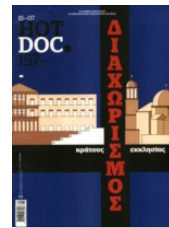

«Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που η εκκλησία ασκεί ή αξιώνει να ασκήσει κοσμικά καθήκοντα. Για παράδειγμα στο μάθημα των θρησκευτικών γνώμη μπορεί να έχει, αλλά οφείλει να σεβαστεί ότι η λήψη απόφασης στο θέμα ανήκει στο κράτος»

βλεψη αυτή, άγνωστη στα συντάγματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, είναι αδικαιολόγητη σε μια ελεύθερη κοινωνία, ελεύθερη και για τη διάδοση ιδεών με θεμιτά μέσα. Ο κοινός Ποινικός Κώδικας για τα εγκλήματα παράνομης βίας, απειλής, εκβίασης, απάτης, απατηλής πρόκλησης βλάβης κ.λπ. και εν γένει η κοινή νομοθεσία (π.χ. για την αστική ευθύνη) αρκούν για την πάταξη του προσηλυτισμού που χρησιμοποιεί παράνομους τρόπους επιβολής. Προφανώς όμως επιδιώκεται η απαγόρευση του προσηλυτισμού του ασκούμενου και με θεμιτά μέσα.

- Η έκφραση «ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης», ως αποστολή της παιδείας, πρέπει επίσης να απαλειφθεί. Η πρόβλεψη αυτή είναι αντίθετη με την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, ελευθερία που σημαίνει ότι μπορεί κάποιος να μη θέλει να θρησκευέται, ούτε να αποκαλύπτει τις όποιες πεποιθήσεις του στα θέματα αυτά. Ειδικά για το μάθημα των θρησκευτικών πρέπει κάποτε να παραδεχθούμε μια πραγματικότητα, όσο και αν είναι δυσάρεστη σε πολλούς, ότι δηλαδή όταν διδάσκουμε στα κρατικά σχολεία το μάθημα αυτό στα παιδιά συνεχώς από την ηλικία των έξι χρόνων, τους εμψυχούμε εξουσιαστικά αυτό που θέλουμε, σε θέματα συνείδησης. Είναι άραγε σύμφωνο με την ελευθερία της συνείδησης να διδάσκεται μία μόνο θρησκεία, ως η μόνη αλήθεια, στα σχολεία; Σωστότερο είναι να αντικατασταθεί το μάθημα των θρησκευτικών από τη θρησκευσιολογία, ένα μάθημα όπου θα διδάσκονται όλες οι θρησκείες και βέβαια σε μεγαλύτερη έκταση εκείνη που είναι δεμένη με τη δική μας την ιστορία, η χριστιανική ορθόδοξη. Από εκεί και πέρα όσα παιδιά θέλουν μπορούν να παρακολουθούν εκκλησιαστικά μαθήματα εκτός δημόσιου σχολείου, π.χ. στα κατηχητικά της εκκλησίας. Η εκκλησία δικαιούται βεβαίως να έχει τη δική της εκπαίδευση.

- Πρέπει επίσης να τροποποιηθεί το άρθρο που προβλέπει θρησκευτικό όρκο χριστιανικού τύπου για τον πρόεδρο της Δημοκρατίας πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του (δίνοντας έτσι έρεισμα σε ενδεχόμενες ερμηνείες ότι αποκλείονται έμμεσα από το ανώτατο αξίωμα Έλληνες πολίτες που δεν είναι χριστιανοί ορθόδοξοι) και να προβλεφθεί η δυνατότητα και άλλων τύπων όρκου, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του εκλεγμένου προέδρου. Επίσης θα πρέπει να προστεθεί για τον όρκο των βουλευτών και πολιτικός τύπος όρκου. **HD**

15
-07
HOT
RE-
PORT.
157-

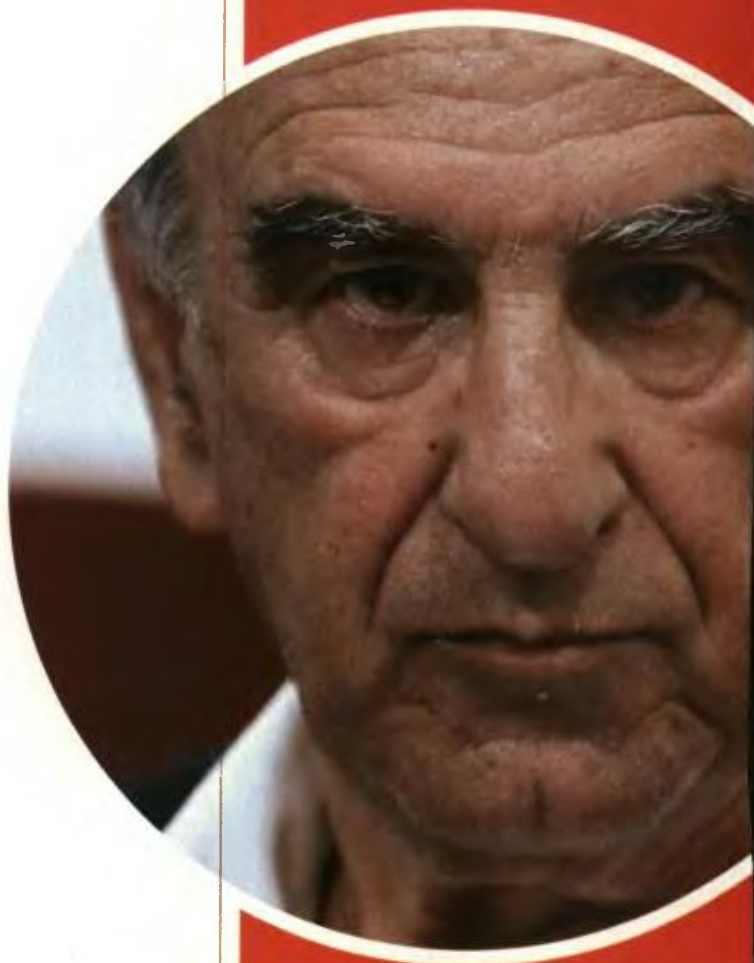
Σπύρος Λυκούδης **Οι δύο πολιτείες**

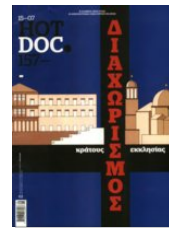
Αντιπρόεδρος της Βουλής, βουλευτής Αθήνας
με το Ποτάμι και επικεφαλής της πολιτικής κίνησης
ΜΕΤΑρρυθμιστές της Αριστεράς

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η επάνοδος του θέματος των σχέσεων πολιτείας και εκκλησίας στον δημόσιο διάλογο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αδυνατώ όμως να καταλάβω πόσο ουσιαστικός μπορεί να είναι ένας τέτοιος διάλογος από τη στιγμή που η κυβέρνηση δεν έχει παρουσιάσει κανένα δικό της σχέδιο για το τι ακριβώς εννοεί όταν αναφέρεται στο συγκεκριμένο θέμα.

Ας υπενθυμίσω ότι μόλις πριν από δυο χρόνια ο κυβερνητικός εταίρος και υπουργός Αμυνας επισκέφθηκε τον αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο και με λυγμούς του είπε: «Μακαριότατε, εάν εσείς μου ζητήσετε να ρίξω την κυβέρνηση θα το κάνω» (Ρεπορτάζ, 9-10-2016). Λίγο αργότερα (5/11/2016) ο τότε υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Νίκος Φίλης εξαναγκάζεται σε παραίτηση λόγω της διαμάχης του με την εκκλησία για το μάθημα των θρησκευτικών, ριχνοντας ευθείες και πλάγιες βολές προς τους συνεργάτες της εκπαραθύρωσής του. Παραπέμπω και μένω στα γεγονότα. Η πολιτική λήθη βολεύει μόνο αυτούς που θέλουν να λησμονούν, αλλά πρέπει να διδάσκει.

Επιθυμεί η κυβέρνηση να πάρει κάποια ρεβάνς; Αγνωστο. Ποιο είναι το πλαίσιο εντός του οποίου επιδιώκει να διεξαχθεί ο δημόσιος διάλογος; Προτείνει κάποια ριζική τομή ούτως ώστε η εγκόσμια πολιτεία (civitas terrena) να διαχωριστεί πλήρως από τη θεία (civitas Dei); Θέλει απλώς να επιφέρει ορισμένες αλλαγές στο περιθώριο των σχέσεων με την εκκλησία επιδιώκοντας ευρύτερη πολιτική και κοινωνική συναίνεση, και αν ναι σε ποιους ακριβώς τομείς; Εάν δεν διευκρινιστούν αυτά τα σημεία κάθε συζήτηση είναι απλώς συζήτηση λέσχης χωρίς καμιά σοβαρή παρεμβατική ή άλλη συνέπεια.

Η πλήρης εκκοσμίκευση της εγκόσμιας πολιτείας, ένα πραγματικά ουδέτερο κράτος απέναντι στη θρησκεία, συνεπάγεται αναθεώρηση του συντάγματος και μόνο στο πλαίσιο αυτό μπορεί να γίνει η σχετική συζήτηση

Διότι, η πλήρης εκκοσμίκευση της εγκόσμιας πολιτείας, ένα πραγματικά ουδέτερο κράτος απέναντι στη θρησκεία, συνεπάγεται αναθεώρηση του συντάγματος και μόνο στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με τις διαδικασίες αναθεώρησης που ορίζει το ίδιο το σύνταγμα, μπορεί να γίνει η σχετική συζήτηση. Επί παραδείγματι, ο πυρήνας των σχέσεων πολιτείας - εκκλησίας βρίσκεται στα άρθρα 3 και 13 του συντάγματος (1975/1986/2001). Το πρώτο αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι «επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού». Εάν δεν κάνω λάθος, η διάταξη αυτή περιέχεται σε όλα τα συντάγματα του νεοελληνικού κράτους. Τη διάταξη αυτή επικαλέστηκε και ο αρχιεπίσκοπος στην επιστολή του προς τον πρωθυπουργό (27/9/2016) στη διαμάχη για το μάθημα των θρησκευτικών. Το δεύτερο αναφέρεται στην «ανεξιθρησκία», τη θρησκευτική ελευθερία - «η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη» - ως ιδιαίτερο ατομικό δικαίωμα, το οποίο μάλιστα προστατεύεται και από διεθνείς συνθήκες. Το σύνταγμα περιλαμβάνει επίσης ευρύ πλέγμα διατάξεων που ρυθμίζουν διάφορα θέματα της εκκλησίας. Επομένως, εάν η κυβέρνηση έχει κατά νου κάποιο ριζικό επαναπροσδιορισμό των ορίων στις σχέσεις πολιτείας και εκκλησίας πρέπει να προσφύγει στην αναθεωρητική διαδικασία.

Εάν πάλι δεν πρόκειται περί αναθεώρησης συγκεκριμένων άρθρων του συντάγματος αλλά για άλλα ζητήματα, θα πρέπει αυτά να προσδιοριστούν σαφώς. Τέτοια ζητήματα, εκτός συνταγματικών αναθεωρητικών διαδικασιών, υπάρχουν και είναι αρκούντως σοβαρά. Φέρνω π.χ στον νου μου παλιότερη συζήτηση,

που αναζωπυρώθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης, σχετικά με τη μισθοδοσία των κληρικών. Οι κληρικοί έχουν εξομοιωθεί με τους δημόσιους υπαλλήλους και υπάγονται στο ενιαίο μισθολόγιο. Το ετήσιο κόστος ανέρχεται στα 193 εκατ. ευρώ και καλύπτεται από τον τακτικό προϋπολογισμό του υπουργείου Παιδείας.

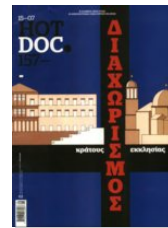
Προκύπτει το ερώτημα: Είναι έτοιμη η εκκλησία να αναλάβει εν όλω ή εν μέρει τη μισθοδοσία αυτή και τις συναφείς υποχρεώσεις (ασφάλιση, συντάξεις κ.λπ.); Η απάντηση κάθε άλλο παρά εύκολη είναι. Ποια είναι σήμερα η εκκλησιαστική περιουσία και πώς μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα; Τι απόδοση έχει; Επαρκεί για το αντίστοιχο συνολικό ή επιμέρους βάρος; Το θέμα της μισθοδοσίας του ιερού κλήρου είναι άμεσα συνηφασμένο με το θέμα της εκκλησιαστικής περιουσίας, για την οποία καλό θα ήταν να έχουμε επίσημα στοιχεία ούτως ώστε να πάψουν οι εικασίες και τα συναφή, καθώς και με άλλους πόρους που μπορεί να διαθέτει και που μπορεί να αποφέρουν σταθερό εισόδημα για την εξυπηρέτηση του ανωτέρω σκοπού. Αυτόνομο είναι ότι βιώσιμες λύσεις μπορούν να προκύψουν μόνο στη βάση αξιόπιστων στοιχείων και συνεννόησης με την εκκλησία. Θα χρειαστεί π.χ κάποιο χρονοδιάγραμμα με συγκεκριμένες δράσεις.

Να, λοιπόν, ένα πολύ σοβαρό θέμα που δεν μπορεί να επιλυθεί - εάν υποθέσουμε ότι υπάρχει η πρόθεση και η βούληση - παρά μόνο σε στενή συνεργασία με την εκκλησία. Με άλλα λόγια, επιβεβαιώνεται και επί αυτού ότι τα σοβαρά θέματα απαιτούν σοβαρή προσέγγιση και συζήτηση στη βάση στοιχείων.

Θα πρέπει να καταστεί απολύτως σαφές ότι συζητάμε τις σχέσεις που πρέπει να διέπουν την πολιτεία και την εκκλησία, τις νομικές και άλλες, από τις οποίες προκύπτουν ορισμένες συνέπειες. Δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις. Είναι άλλο ζήτημα το αδιαιμοβίγητο και απολύτως σεβαστό γεγονός ότι το 90% του ελληνικού πληθυσμού ασπάζεται το δόγμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ότι η ορθοδοξία αποτελεί συστατικό στοιχείο της νεοελληνικής πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας. Ως προς αυτά η συζήτηση γίνεται σε τελείως διαφορετική βάση.

Το θέμα είναι ιδιαίτερα σημαντικό και ευαίσθητο. Αν συνδεθεί με σκοπιμότητες θα υπονομευτεί κάθε σοβαρή συζήτηση. Κι αυτό δεν είναι καθόλου προς το συμφέρον ούτε της πολιτείας ούτε της εκκλησίας.

Η πρωταρχική ευθύνη αλλά και η πρωτοβουλία βαρύνουν την εγκόσμια πολιτεία. **HD**

15
-07
HOT
RE-
PORT●
157-

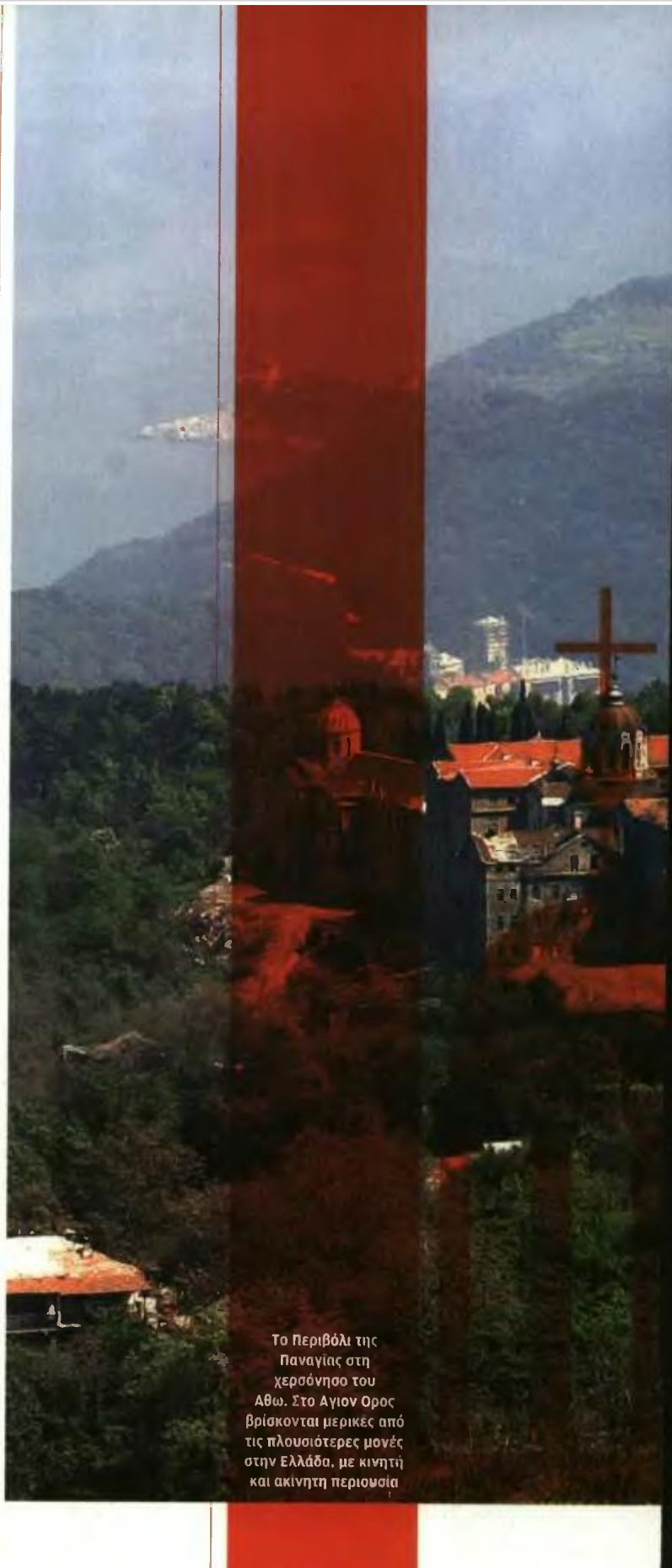
Η αέναη περιπέτεια της μοναστηριακής περιουσίας

Από την ίδρυση της Εκκλησίας της Ελλάδος το 1833 μέχρι σήμερα το ζήτημα της περιουσίας της παραμένει ακάθι στις σχέσεις με το κράτος

Της Παναγιώτας Μπίτσικα

Η εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία παραμένει εδώ και πολλά χρόνια πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ εκκλησίας και κράτους. Σημείο τριβής, οι αμφισβητούμενες ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους εκτάσεις, το αίτημα για αξιοποίηση στρεμμάτων γης και ο έλεγχος της περιουσίας των φορέων της εκκλησίας και των μονών.

Από την ανακήρυξη του Αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Ελλάδος το 1833 έως σήμερα η Εκκλησία της Ελλάδος, σε σφικτό διοικητικό και νομικό εναγκαλισμό με την ελληνική πολιτεία, μετατράπηκε ουσιαστικά σε τμήμα του κρατικού μηχανισμού (οι δομές της είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου κ.ά.). Ομως έχει προνομιακή μεταχείριση έναντι των άλλων δογμάτων, ως επικρατούσα θρησκεία, και η ηγεσία της εκπέμπει δύναμη όπως εκείνη της «κοσμικής εξουσίας». Το αίτημα των αγωνιστών του 1821 για μια εκκλησία κυβερνωμένη από «Σύνοδον ιερέων, εκλεγομένων ελευθέρως από ιερείς και κοσμικούς, καθώς έπραττεν η αρχαία Εκκλησία», όπως ζητούσε ο Αδαμάντιος Κοραής, δεν ευοδώθηκε. «Συγκροτήθηκε μια Εκκλησία της οποίας αρχηγός ως προς τα διοικητικά ήταν ο ρωμαιοκαθολικός το θρήσκευμα βασιλιάς Οθων που διόριζε το ανώτατο όργανό της, την πενταμελή Σύνοδο» σημειώνει ο δημοσιογράφος και συγγραφέας του βιβλίου «Κράτος και Εκκλησία» Γιώργος Καραγιάννης,

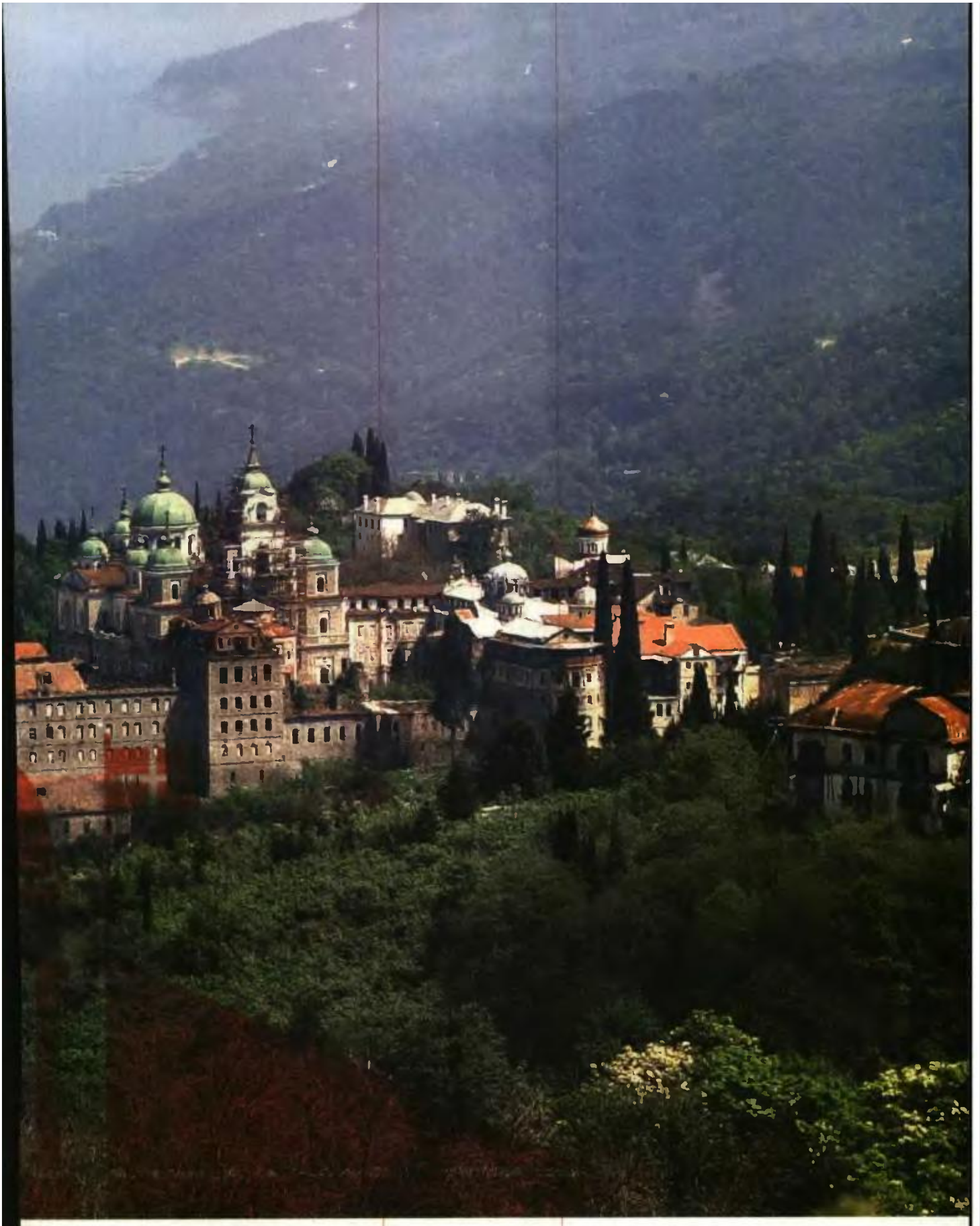
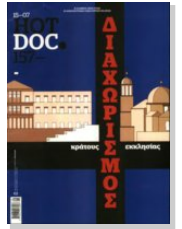
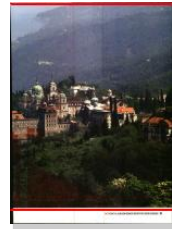
Το Περιβόλι της Παναγίας στη χερσόνησο του Αθώ. Στο Άγιον Όρος βρίσκονται μερικές από τις πλουσιότερες μονές στην Ελλάδα, με κινητή και ακίνητη περιουσία

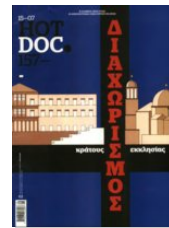
6. Η ΑΕΝΑΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . .15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .15/07/2018

Σελίδα: 41

15
-07
HOT
RE-
PORT
157-

αναφερόμενος στις ρίζες της αγκίστρωσης της εκκλησίας με το κράτος και τις κυρίαρχες τάξεις. Εκατόν ογδόντα πέντε χρόνια μετά ο λεγόμενος χωρισμός κράτους - εκκλησίας παραμένει ζητούμενο. Η εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία -που συνδέεται κατά καιρούς και με το θέμα της μισθοδοσίας των κληρικών- αποτελεί το πιο ακανθώδες ζήτημα.

Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η Εκκλησία της Ελλάδος δεν θεωρεί ότι έχει προνομιακή μεταχείριση έναντι άλλων θρησκευμάτων. Ωστόσο αποδέχεται ότι υπάρχει μια περίπτωση προνομιακής προστασίας των φορέων της Εκκλησίας της Ελλάδος, επειδή είναι εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα: η απαγόρευση χρησιμότητας σε βάρος της περιουσίας των μονών, η οποία επεκτάθηκε στα υπόλοιπα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (μητροπόλεις, ενορίες κ.λπ.) το 1969 με Κανονισμό της Ιεράς Συνόδου και το 1977 με τον Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αυτή η επισήμανση καταγράφηκε στη εκδήλωση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών «Συνταγματική αναθεώρηση και Εκκλησία της Ελλάδος: Συμβολή σε έναν ανοικτό διάλογο» (7.6.2017 Πολεμικό Μουσείο Αθηνών). Την περιλαμβάνει η εισήγηση του νομικού συμβούλου της Εκκλησίας της Ελλάδος Θεόδωρου Παπαγεωργίου, ο οποίος δίνει ενδιαφέροντα στοιχεία και για τη μοναστηριακή περιουσία σε σχέση με ένα δούναι και λαβείν το οποίο ανάλογα με την οπτική (αν είναι η ματιά του κράτους ή της εκκλησίας) χρησιμοποιείται στη μάχη επιχειρημάτων μεταξύ των δύο πόλων (εκκλησίας και κράτους). Είναι ενδεικτικό πώς περιγράφει, από την πλευρά της εκκλησίας, την απόπειρα του κράτους από τον μεσοπόλεμο και μετά να παρέμβει με επίκεντρο τη μοναστηριακή περιουσία: «Η μεγάλη τομή συνέβη το 1930 από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων Γ. Παπανδρέου, ο οποίος εισήχθη τον νόμο 4684/1930[35] και διαίρεσε την (όση είχε απομείνει μετά το 1833, 1909, 1922) μοναστηριακή περιουσία, σε αυτήν που κατά την κρίση του Κράτους (και όχι της Εκκλησίας) ήταν απαραίτητη για τη διαβίωση των Μονών (διατηρούμενη περιουσία), και σε αυτή που δεν είναι απαραίτητη για τις Μονές (ρευστοποιητέα περιουσία), την οποία μετέφερε με σειρά προεδρικών διαταγμάτων (τα λεγόμενα διαχωριστικά διατάγματα) σε έναν νέο κρατικό οργανισμό τον

Το αίτημα των αγωνιστών του 1821 για μια εκκλησία κυβερνωμένη από «Σύνοδον ιερέων, εκλεγομένων ελευθέρως από ιερείς και κοσμικούς, καθώς έπραττεν η αρχαία Εκκλησία», όπως ζητούσε ο Αδαμάντιος Κοραΐς, δεν ευοδώθηκε

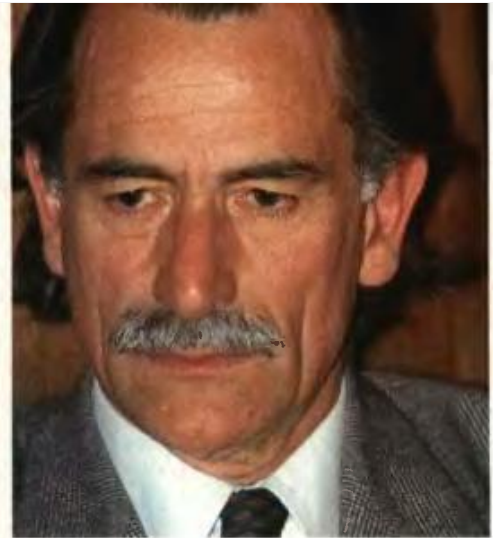
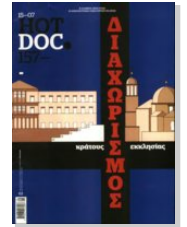
“Οργανισμό Διοικήσεως Εκκλησιαστικής και Μοναστηριακής Περιουσίας” (ΟΔΕΠ) με σκοπό να ρευστοποιηθούν τα ακίνητα αυτά από τον ΟΔΕΠ (ρευστοποιητέα περιουσία) και να αγοραστούν μετοχές και χρεόγραφα. Το 1952 ο ΟΔΕΠ, Εκκλησία και Δημόσιο συνήψαν σύμβαση εξαγοράς της αγροτολιβαδικής περιουσίας των Μονών (αγροί 141.333 στρεμμάτων, βοσκοτόποι 601.544 στρεμμάτων). Την σύμβαση αυτή επέβαλε ο εκτελεστικός νόμος του Συντάγματος 1952 (ν.δ. 2185/1952, άρθρο 37) και προέβλεπε ότι τα μοναστηριακά κτήματα υποχρεωτικώς εξαγοράζονται από την Πολιτεία και θα αποζημιωθούν μόνο κατά το 1/3 της αξίας τους και όχι πλήρως (όπως κατ’ εξαίρεση επέτρεπε τότε το Σύνταγμα 1952, άρθρο 104). Η αναγκαστική αυτή σύμβαση κάθε άλλο παρά εφαρμόστηκε στο ακέραιο από το Δημόσιο, καθώς πολλά ακίνητα που το Δημόσιο έδωσε στην Εκκλησία (ως εις είδος αποζημίωση του 1/3 της αξίας των μοναστηριακών ακινήτων) δεν ήταν άρτια και οικοδομήσιμα ή δεν ανήκαν στο Δημόσιο ή είχαν καταπατηθεί ή διανεμηθεί προηγουμένως, ενώ από την άλλη πλευρά πολλά μοναστηριακά ακίνητα δεν έφθασαν τελικά στους ακτήμονες και μικροκαλλιεργητές

6. Η ΑΕΝΑΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 43

προς όφελος των οποίων τα παραχώρησε η Εκκλησία και παραμένουν μέχρι σήμερα υπό τη Διοίκηση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης».

Ο ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΤΣΗ

Η πιο σοβαρή ρήξη στις σχέσεις εκκλησίας και πολιτείας για την εκκλησιαστική περιουσία τα τελευταία τριάντα χρόνια ήταν το 1987. Ο τότε υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων Αντώνης Τρίτσης, παρά τις αντιδράσεις, θέτει ζήτημα παραχώρησης της μοναστηριακής περιουσίας στο δημόσιο και προβλέπει τη συμμετοχή λαϊκών στα μητροπολιτικά και εκκλησιαστικά συμβούλια, προκαλώντας σάλο και επιθέσεις από την εκκλησία. Ο λεγόμενος νόμος Τρίτση (ν. 1700/1987) και η σύμβαση παραχώρησης εκτάσεων από μονές στο δημόσιο (Ν 1811/1988) δεν ενεργοποιήθηκαν ποτέ. Ο τότε υπουργός οδηγήθηκε σε παραίτηση. Οι επαφές του αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Σεραφείμ με τον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου επαναφέρουν τη... συνήθη ισορροπία στις σχέσεις των δύο μερών.

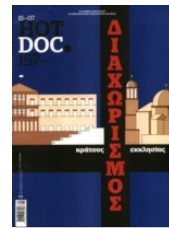
ΜΙΑ ΣΟΒΑΡΗ ΡΗΞΗ

Ο Αντώνης Τρίτσης, υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων του ΠΑΣΟΚ το 1987, και ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ υπήρξαν πρωταγωνιστές στη συγκρούση η οποία προκλήθηκε κατά την πρώτη σοβαρή προσπάθεια για έλεγχο της εκκλησιαστικής περιουσίας

ΣΤΟΝ... ΠΑΓΟ ΟΙ ΝΟΜΟΙ

Τι όριζε ο νόμος 1700/1987; Ότι τα ακίνητα της εκκλησίας για τα οποία δεν έχει τίτλους ιδιοκτησίας περνούν στο δημόσιο. Δηλαδή, θεωρείται ότι ανήκουν κατά κυριότητα στο ελληνικό δημόσιο τα ακίνητα που βρίσκονται στη νομή ή την κατοχή των ιερών μονών, ανεξάρτητα από τη μορφή διοίκησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσής τους, εκτός εάν το δικαίωμα κυριότητας της μονής: α) προκύπτει από νόμιμο τίτλο κυριότητας προγενέστερο της ημέρας κατάθεσης του σχεδίου νόμου, που έχει ήδη μεταγραφεί ή θα μεταγραφεί μέσα σε αποκλειστική προθεσμία έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου, β) έχει αναγνωριστεί με διάταξη νόμου ή με αμετάκλητη δικαστική απόφαση έναντι του δημοσίου. Το ίδιο ισχύει και για ακίνητα που ήταν στη νομή ή κατοχή μονής και έχουν καταληφθεί από τρίτους.

Παρά τις αντιδράσεις, 149 μονές είχαν δεχτεί με σύμβαση που κυρώθηκε με τον νόμο 1811/11.5.1988 (ΦΕΚ Α' 231/1988) να παραχωρήσουν περιουσία τους στο δημόσιο. Ουδέποτε συγκροτήθηκαν οι επιτροπές ανά νομό, με εκπροσώπους και των κατά τόπους μο-

15 -07 HOT RE- PORT. 157-

νών, που θα επέπτευαν το ζήτημα της παραχώρησης της εκκλησιαστικής περιουσίας. Σύμφωνα με τις νομοθετικές προβλέψεις, αν σε έξι μήνες δεν παραχωρούσαν τις εκτάσεις, το κράτος θα ενεργούσε μονομερώς. Οι εκτάσεις αυτές μπορούσαν και έπρεπε να έχουν διανεμηθεί με ταχείες διαδικασίες. Τίποτε από όλα αυτά δεν έγινε.

Από το 1988 φτάσαμε στο 1994, όταν -ύστερα από προσφυγή οκτώ μονών- εκδόθηκε η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (4.12.1994) η οποία δικαίωσε τις πέντε που δεν είχαν υπογράψει τη σύμβαση (τους επιδικάσε ποσό τριών τρισεκατομμυρίων δραχμών εφόσον το δημόσιο ασκούσε τα δικαιώματά του επί της περιουσίας).

Δύο χρόνια μετά, με νομοθετική παρέμβαση (ν. 2413/1996 - ΦΕΚ Α' 124/17.6.1996), επί θητείας Γιώργου Αν. Παπανδρέου στο υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, διευκρινίστηκε ότι τα οριζόμενα στον νόμο Τρίτη δεν αφορούν όσες μονές δεν υπέγραψαν την σύμβαση παραχώρησης του 1988. Το άρθρο 55 του νόμου 2413/1996 («Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις») αναφέρει τα εξής:

1 «Οι Ιερές Μονές, που δεν συμβλήθηκαν στη σύμβαση που υπογράφηκε στις 11 Μαΐου 1988 μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και κυρώθηκε με τον ν. 1811/1988 (ΦΕΚ 231 Α) ούτε προσχώρησαν μεταγενέστερα σε αυτήν, έχουν την ικανότητα να είναι διάδικοι και νομιμοποιούνται ενεργητικά και παθητικά στις δίκες που αφορούν τα δικαιώματα και συμφέροντά τους σχετικά με την περιουσία τους που καταλαμβάνεται από τους νόμους 1708/1987 (ΦΕΚ 61 Α) και 1811/1988 (ΦΕΚ 231 Α). Η απόδειξη των εμπραγμάτων δικαιωμάτων και της νομής των Ιερών Μονών στην προαναφερόμενη περιουσία γίνεται με κάθε αποδεικτικό μέσο που προβλέπεται στις οικείες διατάξεις της Πολιτικής Δικονομίας, με την επιφύλαξη των διατάξεων που ίσχυαν πριν από τους νόμους 1700/1987 και 1811/1988 ως προς την κτήση νομής και εμπραγμάτων δικαιωμάτων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου.

2 Ανακαλούνται από τότε που εκδόθηκαν και θεωρούνται ως μηδέποτε εκδοθείσες όλες οι διοικητικές πράξεις οποιουδήποτε είδους και όλες οι εγκύκλιοι που εκδόθηκαν από οποιαδήποτε αρχή δύναμι

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Στο συλλαλητήριο που οργανώσε η εκκλησία την 1η Απριλίου του 1987 στην πλατεία Συνταγματος ένας από τους βασικούς ομιλητές ήταν ο μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού και μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος

ή σε εκτέλεση των νόμων 1700/1987 και 1811/1988 σε ότι αφορά τις Ιερές Μονές της παρ. 1 του παρόντος.

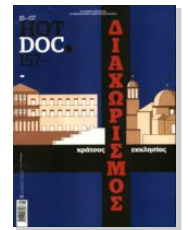
3 Κάθε αντίθετη διάταξη, δικονομική ή ουσιαστική καταργείται όσον αφορά τις Ιερές Μονές της παρ. 1 του παρόντος».

Εκτοτε όλα έχουν παγώσει.

ΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

Ουδέποτε εφαρμόστηκε και η νομοθετική πρόβλεψη του νόμου Τρίτη για μητροπολιτικά και εκκλησιαστικά συμβούλια με συμμετοχή λαϊκών, η οποία θεωρείται από πολλούς ότι έριξε λάδι στη φωτιά και φούντωσε σε όλη του την έκταση τον «ερό πόλεμο», ακόμη και με συλλαλητήρια. Η αντίδραση της ιεραρχίας ήταν σφοδρή. Στην πλατεία Συντάγματος τον Απρίλιο του 1987, στη «λαοσύναξη» που είχε οργανώσει η εκκλησία, ακούστηκαν συνθήματα όπως «κάτω τα χέρια από την εκκλησία» και «ο νόμος του Τσίτη δεν θα περάσει». Ομιλητής ήταν και ο τότε αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Σεραφείμ. Επίσης, στο συλλαλητήριο εκείνο μίλησε και ο τότε μητροπολίτης Δημητριάδος & Αλμυρού Χριστόδουλος, ο οποίος είπε προς τους συγκεντρωμένους ότι «ως φαίνεται ο διάλογος έγινε για να χρησιμοποιηθεί σαν άλλοθι και σαν προπέτασμα καπνού για να δικαιολογήσει την επέμβαση στην εσωτερική δομή και ζωή της εκκλησίας».

Η επίμαχη διάταξη η οποία προκάλεσε συντονισμένα

πυρά με την αιτίαση ότι η εκκλησιαστική περιουσία τίθεται υπό κρατικό έλεγχο και ότι η πολιτεία εμπλέκεται στα εσωτερικά της εκκλησίας, είχε περιληφθεί στο άρθρο 8 του νόμου Τρίτσης. Τροποποιούσε προγενέστερη ρύθμιση και όριζε ότι στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών και σε κάθε μητρόπολη συνιστάται μητροπολιτικό συμβούλιο, το οποίο έχει εννιά μέλη και απαρτίζεται από:

- Τον οικείο αρχιερέα ή τον νόμιμο αναπληρωτή του ως πρόεδρο.
- Έναν πρωτοδική του πρωτοδικείου της έδρας της μητρόπολης που ορίζεται με τον αναπληρωτή του σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
- Τον δημόσιο ταμία της έδρας της μητρόπολης ή τον νόμιμο αναπληρωτή του.
- Δύο κληρικούς που εκλέγονται με μυστική ψηφοφορία με ισάριθμους αναπληρωματικούς από το σύνολο των κληρικών της περιφέρειας της οικείας μητρόπολης μεταξύ των κληρικών αυτών.
- Τέσσερα λαϊκά μέλη που εκλέγονται με μυστική ψηφοφορία με ισάριθμα αναπληρωματικά από το σύνολο των λαϊκών μελών των εκκλησιαστικών συμβουλίων της οικείας μητρόπολης μεταξύ των μελών αυτών. Ειδικά τα αιρετά μέλη των μητροπολιτικών συμβουλίων της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και των Μητροπόλεων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης αναδεικνύονται από σώμα εκλεκτόρων που αποτελείται από ένα μέλος των εκλεγμένων λαϊκών μελών κάθε εκκλησιαστικού συμβουλίου των μητροπόλεων αυτών που υποδεικνύεται

Το 1987 ο νόμος Τρίτσης θέτει ζήτημα παραχώρησης της μοναστηριακής περιουσίας στο δημόσιο και προβλέπει τη συμμετοχή παικτών στα μητροπολιτικά και εκκλησιαστικά συμβούλια. Δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ

με τον αναπληρωτή του από τα εκλεγμένα τακτικά λαϊκά μέλη του οικείου εκκλησιαστικού συμβουλίου. Ορίζεται ότι στα μητροπολιτικά συμβούλια ανήκουν μεταξύ άλλων αρμοδιοτήτων η διαχείριση, διοίκηση και αξιοποίηση της περιουσίας του νομικού προσώπου της μητρόπολης, καθώς και της περιουσίας των ιερών προσκυνημάτων της περιοχής της οικείας μητρόπολης.

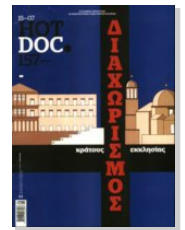
Αντίστοιχες προβλέψεις αφορούσαν και τα εκκλησιαστικά συμβούλια, στις αρμοδιότητες των οποίων ήταν η διαχείριση, διοίκηση και αξιοποίηση γενικά της περιουσίας των εφημεριακών ιερών ναών.

Ο ΕΠΙΜΟΝΟΣ ΤΡΙΤΣΗΣ

Δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Αντώνης Τρίτσης βρισκόταν στη δίνη αντιδράσεων. Μετά τις εκλογές του '81, όταν ορκίζεται υπουργός Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος στην πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ουκ ολίγοι εναντιώνονται στη άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής. Το 1984 οι αντιδράσεις για τα αυθαίρετα και για πολεοδομικές παρεμβάσεις του οδηγούν στην έξοδό του από την πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, με τον Ανδρέα Παπανδρέου να του λέει «έγραψες ιστορία».

Επανερχεται στην κυβέρνηση τον Απρίλιο του 1986 αναλαμβάνοντας το υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ομως δύο χρόνια αργότερα, το 1988, το περιβάλλον γύρω του γίνεται ασφυκτικό από τις αντιδράσεις κατά των αλλαγών που προωθούσε στα εκκλησιαστικά. Ο ίδιος επιμένει στις επιλογές του. Οπως περιγράφει ο στενός συνεργάτης του και δημοσιογράφος Παναγής Κουτουφράς (<http://www.torontiki.gr/article/15582/porios-itan-o-antonis-tritsis>) «η ασυμβίβαστη στάση του οδήγησε στην πρώτη παραίτηση για την αλλαγή πορείας στο Εκκλησιαστικό (Φεβρουάριος 1988). Η παραίτηση δεν γίνεται αποδεκτή, όμως η αλλαγή πορείας συνεχίζεται, έρχεται η απεργία των εκπαιδευτικών και η δεύτερη και οριστική παραίτηση την Τετάρτη 6 Μαΐου 1988. Την άλλη μέρα υπέβαλε την παραίτησή του και τη Δευτέρα 9 Μαΐου 1988 φεύγαμε από το Υπουργείο Παιδείας [...]».

Μέχρι σήμερα το ζήτημα της λεγόμενης εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας παραμένει αιτία διελκυστίνδας μεταξύ των δύο πόλων εξουσίας, κοσμικής και εκκλησιαστικής. **HD**

15
-07
HOT
RE-
PORT.
157-

Μάκης Παπαδόπουλος Το υπερώριμο ζήτημα και τα πολιτικά παιχνίδια

Μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ

Μόνο το ΚΚΕ έχει τονίσει διαχρονικά ότι ο διαχωρισμός κράτους - εκκλησίας είναι υπερώριμο ζήτημα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για όλα τα σχετικά θέματα όπως η εκπαίδευση, η πολιτική κηδεία, η ονοματοδοσία, το περιουσιακό ζήτημα της εκκλησίας. Υπερώριμο ζήτημα γιατί αυτός ο διαχωρισμός και η εκκοσμίκευση του κράτους και της εκπαίδευσης υπήρξαν μια ιστορική διαδικασία που συντελέστηκε σε πολλές χώρες από την ίδια την αστική τάξη, πριν από τη νίκη της οκτωβριανής σοσιαλιστικής επανάστασης του 1917, προτού καν διαμορφωθεί και διαδοθεί η μαρξιστική κοσμοθεωρία.

Ο διαχωρισμός εκκλησίας - κράτους ξεκίνησε ιστορικά μετά την αστική Γαλλική Επανάσταση. Όσοι τον αρνούνται στον 21ο αιώνα, στην ουσία μας ζητούν να επιστρέψουμε σε αντιλήψεις του Μεσαίωνα, όταν η εκκλησία συνιστούσε βασικό οργανικό θεσμό της φεουδαρχικής κοινωνίας.

Ωστόσο το πολιτικό ερώτημα είναι: γιατί άρχισε πρόσφατα να αναφέρεται σε αυτό το θέμα ο ΣΥΡΙΖΑ μπροστά στη συζήτηση για τη συνταγματική αναθεώρηση; Είναι φανερό ότι με την προβολή ορισμένων υπερώριμων αλλαγών, όπως ο διαχωρισμός εκκλησίας - κράτους, η απλή αναλογική και η κατάργηση του νόμου περί ευθύνης υπουργών (που είχε εκθέσει το αστικό πολιτικό σύστημα στα μάτια του λαού), επιχειρείται να συσκοτιστεί η κοινή στρατηγική στόχευση των προτάσεων της κυβέρνησης, της ΝΔ και του Κινήματος Αλλαγής για την αναθεώρηση του συντάγματος.

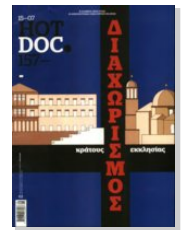
Με την προβολή ορισμένων υπερώριμων αλλαγών, όπως ο διαχωρισμός εκκλησίας - κράτους κ.ά., επιχειρείται να συσκοτιστεί η κοινή στρατηγική στόχευση των προτάσεων της κυβέρνησης, της ΝΔ και του Κινήματος Αλλαγής για την αναθεώρηση του συντάγματος

7. ΤΟΥΠΕΡΩΡΙΜΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 47

Επιχειρείται με δευτερεύουσες αντιπαράθεσεις να συντηρηθεί ένα κλίμα τεχνητής πόλωσης και να διαμορφωθεί η πλατφόρμα για μια νέα κυβέρνηση συνεργασίας σοσιαλδημοκρατικών δυνάμεων με κορμό τον ΣΥΡΙΖΑ, η οποία θα υπηρετεί τους στόχους της άρχουσας τάξης, του ΝΑΤΟ και της ΕΕ την επόμενη τετραετία.

Όμως, η άσφαιρη και κάλπικη αντιπαράθεση δεν μπορεί να συγκαλύψει ότι οι προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης όλων των αστικών πολιτικών δυνάμεων συγκλίνουν στη διασφάλιση μιας πιο αποτελεσματικής λειτουργίας του αστικού κράτους και στην προσαρμογή του σημερινού πολιτικού συστήματος, για να ανακάμψει η κερδοφορία του κεφαλαίου και να συνεχιστεί η επίθεση στα δικαιώματα των εργαζομένων με τις απανωτές δέσμες αντιλαϊκών μέτρων.

Καμία από τις αστικές προτάσεις δεν αμφισβητεί το βάθος του αστικού συντάγματος, το οποίο νομιμοποιεί την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο μέσα από την προστασία της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας και συγκαλύπτει την ταξική ανισότητα μέσα από προβλέψεις για τυπική «νομική ισότητα».

Η γενικότερη διαμάχη εθνικισμού - κοσμοπολιτισμού για το ζήτημα του διαχωρισμού εκκλησίας - κράτους περιορίζεται στο ποια επιλογή υπηρετεί καλύτερα τη δικτατορία του κεφαλαίου στις σύγχρονες συνθήκες. Οξύνθηκε όταν η Ιεραρχία της εκκλησίας άρχισε να εκφράζει κάποιες επιφυλάξεις σε ορισμένες επιλογές της κυβερνητικής εξωτερικής πολιτικής.

Στον αντιποδο, το ΚΚΕ υπερασπίζεται ουσιαστικά το δικαίωμα της ανεξίτηρης θρησκείας και της ισότιμης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκευόμενου. Θεωρεί ότι η εκάστοτε αστική κυβέρνηση δεν πρέπει να αποτελεί ρυθμιστή ζητημάτων του εσωτερικού της εκκλησίας. Αντιπαλεύει κάθε προσπάθεια διαίρεσης του λαού με βάση τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις.

Με βάση αυτό το κριτήριο θεωρούμε ως κόμμα απαράδεκτο κάθε κήρυγμα αντιπαλότητας, εχθρότητας, μένους ενάντια σε όσους δεν συμφωνούν με το χριστιανικό θρησκευτικό δόγμα. Απαραίτητη και βαθιά αντιφατική είναι η καλλιέργεια, από ορισμένους ιεράρχες, διχαστικών αντιλήψεων στον λαό με βάση θρησκευτικά ζητήματα, τη στιγμή που σύμφωνα με το ορθόδοξο δόγμα η φύση της εκκλησίας θα έπρεπε να είναι η απεριόριστη αγάπη χωρίς πολιτικούς περιορισμούς.

Το ΚΚΕ υπερασπίζεται τη διασφάλιση της δυνατό-

τητας διεξαγωγής ουσιαστικής συζήτησης γύρω από τα ζητήματα που σχετίζονται με τη θρησκεία και παρεμβαίνει ασκώντας κριτική στη μεταφυσική σκέψη και στον ανορθολογισμό. Προβάλλει την επιστημονική ερμηνεία εξέλιξης της φύσης και της κοινωνίας, σύμφωνα με τον διαλεκτικό και ιστορικό υλισμό.

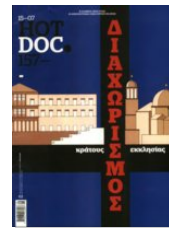
Ωστόσο, γνωρίζει και αναγνωρίζει ότι η θρησκευτική συνείδηση δεν καταργείται ούτε με τα διατάγματα ούτε με τους νόμους. Γεννήθηκε στην ταξική κοινωνία και θα υπάρχει για μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμη και σε συνθήκες σοσιαλιστικής οικοδόμησης.

Ακόμη και αν αντιμετωπίσει κανείς το θέμα ως ελληνική ιδιαιτερότητα, η ιστορική πείρα δεν επιβεβαιώνει κάποιο προοδευτικό κοινωνικό αποτέλεσμα του μη διαχωρισμού.

Σε σχέση με την επίκληση της ιστορικής προσφοράς της εκκλησίας θα περιοριστούμε να υπενθυμίσουμε ότι η στάση της πλειοψηφίας της ανώτατης Ιεραρχίας δεν υπήρξε άμεμπτη και φιλολαϊκή σε διάφορες περιόδους, από τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου και τον εμφύλιο πόλεμο, μέχρι τη δικτατορία της 21ης Απριλίου και τη μεταπολίτευση. Ιστορικά η Ιεραρχία της εκκλησίας συχνά κράτησε αντιδραστική στάση ακόμη και σε προτάσεις αστικού εκσυγχρονισμού, όπως η καθιέρωση της δημοτικής. Κάποιες φωτεινές εξαιρέσεις από τον κατώτατο κλήρο δεν αλλάζουν τη γενική εικόνα.

Τέλος, σχετικά με την εκκλησιαστική περιουσία σημαντικό μέρος των διεκδικήσεων της σημερινής ηγεσίας βασίζεται σε χρυσόβουλα του Βυζαντίου και σε οθωμανικές ρυθμίσεις για βακουφική γη, κληρονομιά μιας εποχής που ανέτρεψε η αστική εθνικοαπελευθερωτική επανάσταση του 1821. Το ΚΚΕ με πολλές ευκαιρίες έχει τοποθετηθεί και μέσα στη Βουλή για το επίμαχο ζήτημα. Θεωρούμε ότι αγροτικές και άλλες εκτάσεις που κατέχει η εκκλησία χωρίς νόμιμους τίτλους πρέπει να περάσουν όλες στο κράτος και να αξιοποιηθούν από αυτό. Έχει επίσης επισημάνει ότι το σημερινό καθεστώς της εκκλησιαστικής περιουσίας είναι και παράγοντας παρέμβασης του κράτους στα εσωτερικά της εκκλησίας, δηλαδή σε βάρος της ανεξαρτησίας της.

Το ΚΚΕ επιμένει σταθερά στον διαχωρισμό εκκλησίας - κράτους και αντιπαλεύει τόσο τον εθνικισμό όσο και τον αστικό κοσμοπολιτισμό, που αποτελούν τις δύο όψεις της ιδεολογίας της εγκόσμιας άρχουσας τάξης των καπιταλιστών. **HD**

15
-07
HOT
RE-
PORT ●
157-

Νίκος Φίλης
**Ωριμο δημοκρατικό
αίτημα ο χωρισμός
εκκλησίας - κράτους**

Βουλευτής Α΄ Αθήνας και μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου του ΣΥΡΙΖΑ, τ. υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

01 Η έξοδος της χώρας από το μνημόνιο και τους καταναγκασμούς του προϋποθέτει μαζί με την παραγωγική ανασυγκρότηση και τη δημοκρατική θεσμική ανασυγκρότηση, η οποία υπηρετείται και από τη συνταγματική αναθεώρηση. Μεταξύ άλλων δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων στη λειτουργία του κράτους και στις σχέσεις του πολίτη με αυτό, η επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση είναι αναγκαίο να προσδιορίσει τους διακριτούς ρόλους κράτους - εκκλησίας με σεβασμό στις θρησκευτικές πεποιθήσεις των συμπολιτών μας αλλά και με παράλληλη κατοχύρωση της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους. Η διάκριση αρμοδιοτήτων είναι σύμφωνη με την αποστολή των δύο μερών αλλά και με την ευαγγελική ρήση «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ». Η διαιώνιση του καθεστώτος της πολιτευόμενης εκκλησίας και του θρησκευόμενου κράτους μετατρέπει την εκκλησία σε ιδεολογικό μηχανισμό του κράτους, καθλώνει τη δημόσια ζωή σε συμπεριφορές που αμφισβητούν τις πλευρές της δημοκρατικής λειτουργίας και εμποδίζει τη διαμόρφωση μιας ανοιχτής και ανεκτικής κοινωνίας μέσω της άρσης θρησκευτικών διακρίσεων, για τις οποίες η χώρα μας έχει επανειλημμένως καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Επιπλέον η εμπλοκή της εκκλησίας στα πρόσφατα συλλαλητήρια για το μακεδονικό δείχνει την επιμονή της Ιεραρχίας να διεκδικεί πολιτικό ρόλο.

02 Στο σύνταγμα υπάρχουν διατάξεις που, παρά την αρχή της ανεξίθρησκιας, χρησιμοποιούνται από την εκάστοτε εκκλησιαστική ηγεσία ως στοιχεία θεσμικής πρωτοκαθεδρίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας απέναντι στις άλλες θρησκείες. Στο προοίμιο του συντάγματος γίνεται η επικλήση: «Εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαίρετου Τριάδος». Η επικλήση αυτή μπορεί να μην έχει καμία άμεση συνταγματική αξία, λανθάνει όμως η συμβολική σημα-

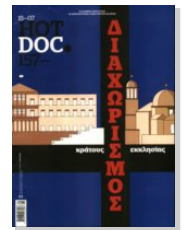

Ο πλήρης διαχωρισμός κράτους - εκκλησίας αποτελεί αναγκαίο βήμα για έναν στοιχειώδη εκσυγχρονισμό του κράτους και της κοινωνίας. Γι' αυτό και υπήρξε αίτημα όλων των προοδευτικών κομμάτων στην Ελλάδα, καθώς και ορισμένων δυνάμεων της φιλελεύθερης κεντροδεξιάς

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 11

σία της. Το επιχείρημα πως πρόκειται για ανενεργό κατάλοιπο των συνταγμάτων της Επανάστασης του 1821 δεν δικαιολογεί τη διαίωσή του. Το σύνταγμα θεμελιώνεται «εις το όνομα του Λαού», αν κρίνουμε από τη ρητή διάταξη του άρθρου 1 του συντάγματος. Δεν χρειάζεται καμία άλλη νομιμοποίηση, πόσο μάλλον υπερβατικού χαρακτήρα. Να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη επίκληση της Αγίας Τριάδας έρχεται σε αντίθεση όχι μόνο με το «πιστεύω» των μη χριστιανών Ελλήνων πολιτών, αλλά και Ελλήνων πολιτών που πιστεύουν σε άλλα χριστιανικά δόγματα. Παραμένει βέβαια, πάντοτε το ερώτημα γιατί πρέπει ένα κείμενο κοσμικής σημασίας να περιβάλλεται με θεολογικές αναφορές. Το άρθρο 3 χρειάζεται ριζική αναθεώρηση. Η διατύπωση ότι «Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού» προφανώς και ξεφεύγει από τις προβλέψεις ενός σύγχρονου και δημοκρατικού συντάγματος. Του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού... Δηλαδή, το σύνταγμα θρησκευεί; Η συνταγματική επιστήμη παραδέχεται ότι η αναγνώριση επικρατούσας θρησκείας συνιστά διαπίστωση του θρησκευτικού φρονήματος της πλειονότητας των πολιτών και δεν επιφέρει καμία δυσμενή συνέπεια σε βάρος άλλων θρησκευμάτων. Γιατί λοιπόν πρέπει να παραμένει η σχετική διάταξη, η οποία συχνά στον δημόσιο διάλογο χρησιμοποιείται προκειμένου να υποστηριχτεί η έννοια της κρατικής θρησκείας;

03 Τέλος, υπάρχουν ζητήματα στις σχέσεις εκκλησίας - κράτους που η επίλυσή τους δεν εμποδίζεται από το σύνταγμα και τους νόμους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της εκπαίδευσης. Ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Ελλάδος προβλέπει τη διατύπωση άποψης της εκκλησίας για θέματα εκπαίδευσης, για τα οποία αποφασίζει κυριαρχικά η πολιτεία. Η πρόσφατη περιπέτεια με τα νέα προγράμματα των θρησκευτικών ανέδειξε την αξίωση της Ιεραρχίας να συναποφασίζει, δηλαδή να έχει βέτο για θέματα εκπαίδευσης. Αλλά και το ΣτΕ είδε «το φως το αληθινό» και μετατράπηκε σε όργανο υπαγόρευσης παιδαγωγικής πολιτικής, απορρίπτοντας τα νέα προγράμματα σπουδών των θρησκευτικών. Το σχολείο όμως είναι κοσμικό, δηλαδή ουδέτερόθρησκα. Το μάθημα των θρησκευτικών δεν μπορεί να είναι ομολογιακό, αλλά πρέπει να παρουσιάζει το θρησκευτικό φαινόμενο, τις γνώσεις για όλες τις θρησκείες με έμφαση βέβαια στον ορθόδοξο χριστιανικό

πολιτισμό. Από την πλευρά της η εκκλησία έχει όλες τις δυνατότητες μέσα από τους δικούς της θεσμούς να ασκεί το κατηχητικό της έργο.

04 Ακολουθεί το θέμα του πολιτικού όρκου που πρέπει να καθιερωθεί για όλους τους αιρετούς και τους εκπροσώπους του κράτους, ξεκινώντας από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Σήμερα στη Βουλή βιώνουμε την εκκλησιαστικοποίηση μιας καθάρη πολιτειακής εκδήλωσης, της ορκωμοσίας των βουλευτών. Ο θρησκευτικός όρκος δεν απαιτεί παρουσία ιερέα. Κατά την ορκωμοσία όμως στη Βουλή εμφανίζεται όλη η Διαρκής Ιερά Σύνοδος και γίνεται ολόκληρη λειτουργία. Αυτή η πρακτική είναι αντίθετη προς τον κοσμικό χαρακτήρα της Βουλής (η οποία εκπροσωπεί τον λαό και όχι το πλήρωμα της εκκλησίας), δεν γίνεται σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα και επιπλέον μειώνει και την ίδια την εκκλησία.

05 Εκτός συνταγματικής αναθεώρησης αλλά εντός της γενικότερης ρύθμισης των διακριτών ρόλων εκκλησίας - κράτος βρίσκεται και το θέμα της εκκλησιαστικής περιουσίας, όταν μάλιστα μεγάλο μέρος της, το οποίο υπολογίζεται σε πάνω από 1 εκατ. στρέμματα, στερείται τίτλων ιδιοκτησίας (τα γνωστά διακατεχόμενα) και συχνά δημιουργούνται προβλήματα ή και σκάνδαλα, όπως το γνωστό σκάνδαλο του Βατοπεδίου, που υπήρξε το θλιβερό προίμιο της βαθιάς κρίσης που ζούμε. Υπάρχει, τέλος, το θέμα της μισθοδοσίας του κλήρου, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί συναινετικά και μακροπρόθεσμα. Αλλά κάποτε πρέπει να υπάρξει κατάληξη.

06 Ο πλήρης διαχωρισμός κράτους - εκκλησίας αποτελεί αναγκαίο βήμα για έναν στοιχειώδη εκσυγχρονισμό του κράτους και της κοινωνίας. Γι' αυτό και υπήρξε αίτημα όλων των προοδευτικών κομμάτων στην Ελλάδα, καθώς και ορισμένων δυνάμεων της φιλελεύθερης κεντροδεξιάς.

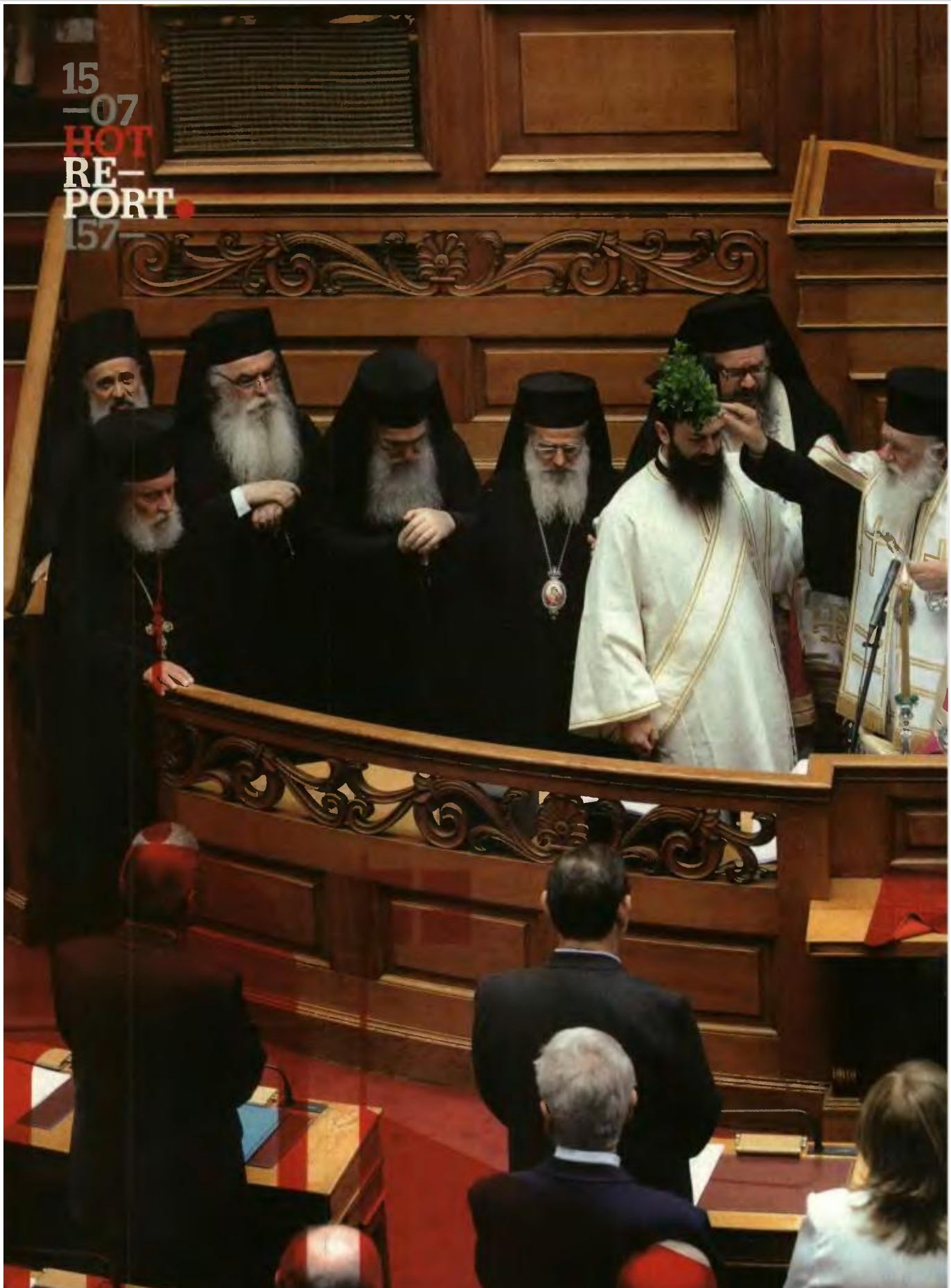
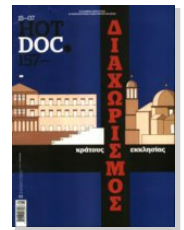
Επιπλέον σε όλες τις δημοσκοπήσεις διαχρονικά επιβεβαιώνεται ότι είναι ώριμο λαϊκό αίτημα ο χωρισμός εκκλησίας - κράτους. Βεβαίως ο πρόεδρος της ΝΔ υπαναχώρησε από τις θέσεις που εξέφραζε μέχρι πρότινος, όταν δηλαδή ήταν υπέρ του χωρισμού, υποθετώντας επιχειρήματα ακραία και διχαστικά, ξένα προς κάθε έννοια πολιτικού φιλελευθερισμού, ισχυριζόμενος ότι η ενδεχόμενη αλλαγή συνιστά «εθνικό σφάλμα και πολιτικό ολισθημα». Και αυτή του η τοποθέτηση αποτελεί μέρος της ακροδεξιάς διολίσθησης του ίδιου και του κόμματός του. **HD**

9. ΚΡΑΤΑΕΙ 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΥΤΗ Η ΚΟΛΟΝΙΑ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 6

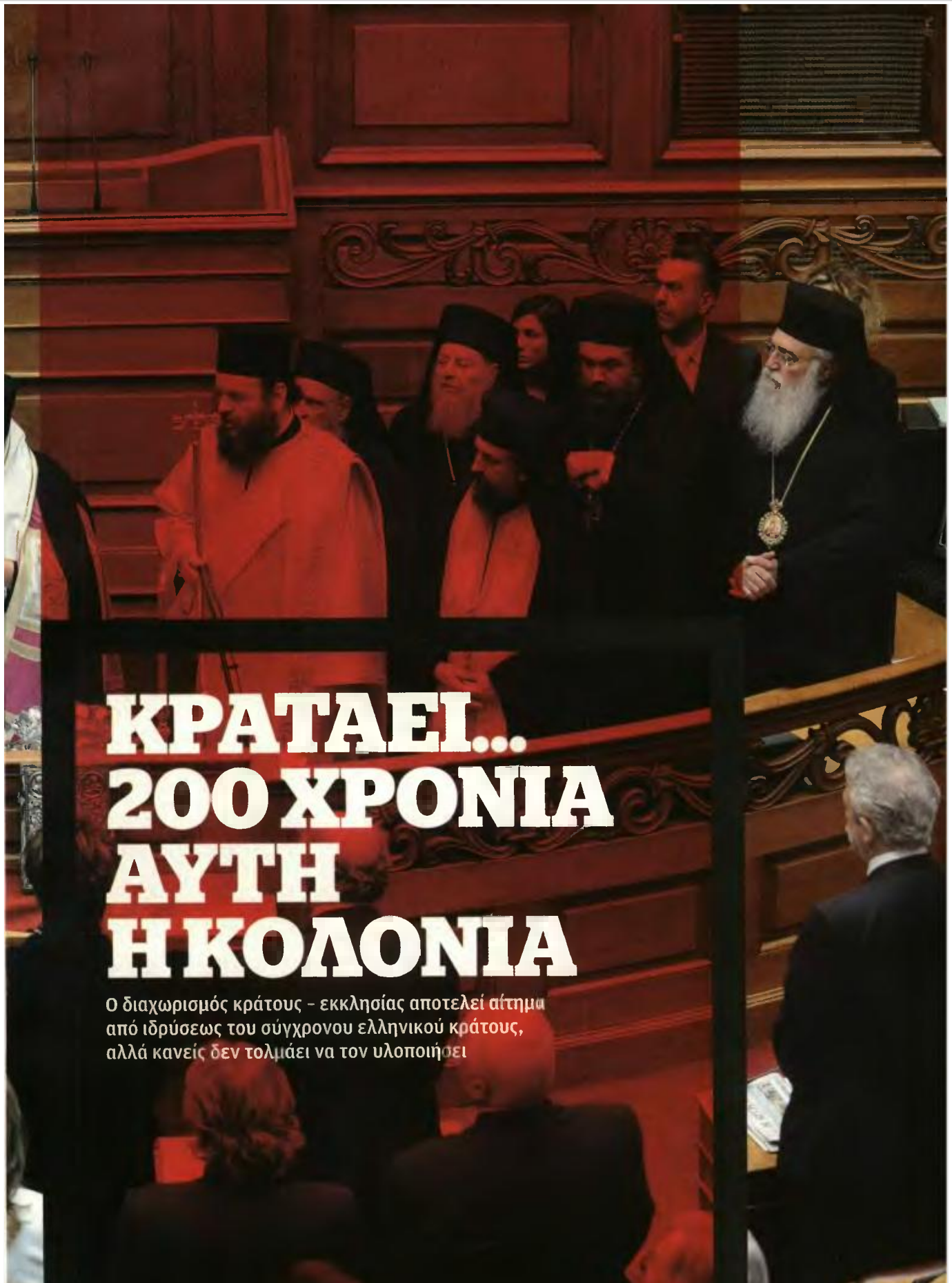
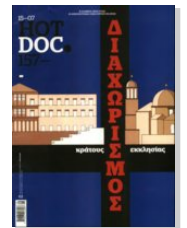

9. ΚΡΑΤΑΕΙ 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΥΤΗ Η ΚΟΛΟΝΙΑ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

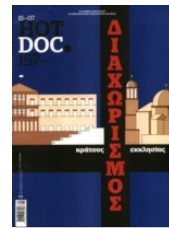
Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 7

ΚΡΑΤΑΕΙ... 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΥΤΗ Η ΚΟΛΟΝΙΑ

Ο διαχωρισμός κράτους - εκκλησίας αποτελεί αίτημα από ιδρύσεως του σύγχρονου ελληνικού κράτους, αλλά κανείς δεν τολμάει να τον υλοποιήσει

15
-07
HOT
RE-
PORT●
157-

Το vertigo της συνταγματικής αναθεώρησης

Του Δημήτρη Χατζηνικόλα

Από τον Ιούλιο του 2016, όταν συστάθηκε με απόφαση του πρωθυπουργού η Επιτροπή Διαλόγου για τη Συνταγματική Αναθεώρηση, μεμονωμένα πρόσωπα και φορείς κατέθεσαν τις προτάσεις τους στους δύο κύκλους ηλεκτρονικής διαβούλευσης (με τους κωδικούς του Ταξίς). Ενας από τους θεματικούς άξονες ήταν και η σχέση κράτους - εκκλησίας, για την οποία είναι χαρακτηριστικό ότι έστειλε κείμενο και ο μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος με τίτλο «Χωρισμός ή σχέσεις μεταξύ Εκκλησίας και Πολιτείας».

ΑΛΛΟ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ, ΑΛΛΟ ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Αν και η συνταγματική αναθεώρηση για το επίμαχο θέμα είχε θεωρηθεί χρυσή ευκαιρία από αρκετούς, εντούτοις, όπως διαφαίνεται, στα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από το έργο της επιτροπής δεν γίνεται αναφορά στον διαχωρισμό κράτους - εκκλησίας. Πηγές της επιτροπής σημειώνουν ότι από κανέναν δεν τέθηκε θέμα διαχωρισμού. «Για επαναπροσδιορισμό των σχέσεων ναι, για διαχωρισμό όχι» ήταν η χαρακτηριστική απάντησή τους.

Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές όμως υπάρχουν επιμέρους θέματα διόλου ασημαντα τα οποία απαιτούν άμεσα αλλαγή: ως παράδειγμα αναφέρουν ότι με βάση τον συνταγματικό χάρτη της χώρας, για να μεταφράσει κάποιος την Αγία Γραφή απαιτείται η άδεια της Ιεραρχίας της εκκλησίας! «Και αυτό είναι ένα μόνο παράδειγμα» συνεχίζουν, «υπάρχουν δεκάδες άλλα».

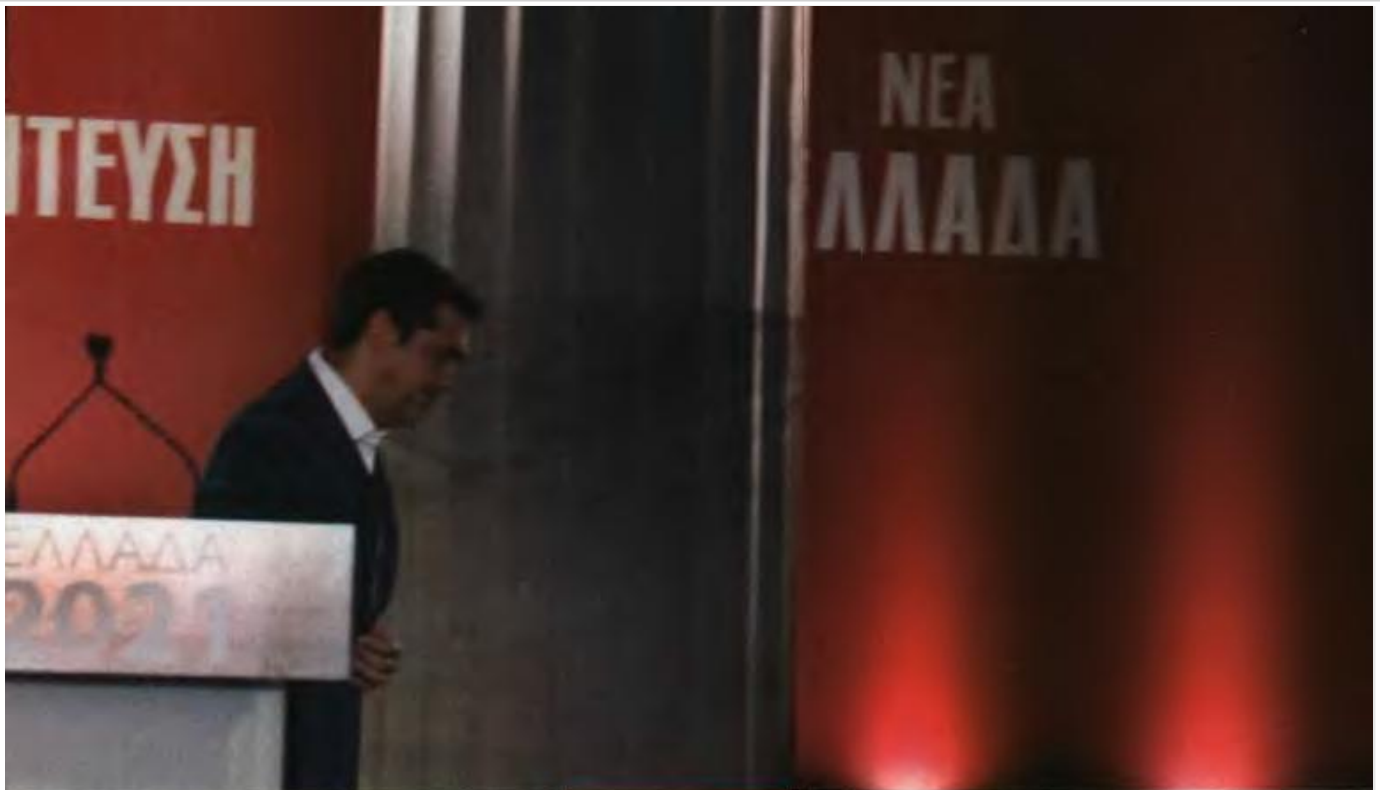
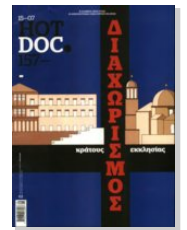

9. ΚΡΑΤΑΕΙ 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΥΤΗ Η ΚΟΛΟΝΙΑ

Μέσο: DOCUMENTO_HOT DOC

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2018

Σελίδα: 9

Σύμφωνα με το ρεπορτάζ, υπάρχει και μια τάση εντός του κυβερνώντος κόμματος η οποία βλέπει η όλη διαδικασία να εξαντλείται σε αυτό που οι ίδιοι ονομάζουν «εφικτό», με αποτέλεσμα να χάσει η χώρα μια μεγάλη ευκαιρία να προχωρήσει σε «ώριμες» πλέον μεγάλες αλλαγές που είχε και έχει ανάγκη ο τόπος.

Η κριτική που ασκείται από μερίδα εντός του κυβερνητικού στρατοπέδου είναι ότι το timing που επιλέγεται δεν είναι ευνοϊκό. Για παράδειγμα, λένε κάποιοι, «με τους ANEL και τον Πάνο Καμμένο στα μπαλκόνια για το ονοματολογικό της πΓΔΜ πώς θα ανοίξεις θέμα διαχωρισμού κράτους - εκκλησίας και μάλιστα σε προεκλογική περίοδο;» ή «μετά το ονοματολογικό της πΓΔΜ αν ανοίξεις και κόντρα με την εκκλησία, κάηκες. Συνεπώς άνθρακας ο θησαυρός της αναθεώρησης για το εν λόγω θέμα».

ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΚΟΜΜΑ ΤΟ ΒΙΟΛΙ ΤΟΥ

Είναι χαρακτηριστικό ότι προ λίγων ημερών ο νέος εκπρόσωπος Τύπου των ANEL Θ. Τσοσουνίδης δήλωσε πως «η προσπάθεια για απομόνωση της εκκλησίας δεν είναι αποδεκτή από εμάς» και ότι οι ANEL «θα υπερασπιστούμε τη σχέση της εκκλησίας με την ελληνική κοινωνία. Δεν θα επιτρέψουμε την περαιτέρω προσπάθεια απομόνωσης της».

Από την πλευρά της η ΝΔ έχει ταχθεί υπέρ της ανάγκης μιας ευρείας και τολμηρής συνταγματικής αναθεώρησης αλλά, όπως είπε η εκπρόσωπος Τύπου του κόμματος Μαρία Σπυράκη, «η θέση του κ. Μητσοτάκη είναι ότι δεν είναι του παρόντος η αναθεώρηση,

ΑΚΟΜΗ ΕΝΑ ΜΕΤΩΠΟ

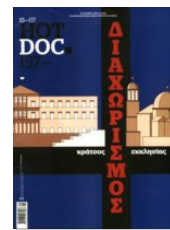
Ελάχιστοι είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι η σημερινή κυβέρνηση θα ακολουθήσει διαφορετικό δρόμο από τις προηγούμενες και θα προχωρήσει σε μια κίνηση ανοίγοντας μετωπο και με την εκκλησία

καθώς απαιτούνται ευρείες συναίνεσεις που δεν διανομήνονται με ευθύνη του κ. Τσίπρα».

Το ΚΙΝΑΛ έχει καταθέσει τις δικές του προτάσεις και καλεί τον πρωθυπουργό «εάν επιθυμεί ειλικρινά μια συναινετική αναθεώρηση του συντάγματος προς όφελος των θεσμών και των πολιτών», να εκκινήσει τις προβλεπόμενες διαδικασίες στη Βουλή.

Από την πλευρά του το Ποτάμι έχει ταχθεί υπέρ της αναθεώρησης θέτοντας ως προτεραιότητες τα όρια της κυβερνητικής εξουσίας, τις αρμοδιότητες του προέδρου της Δημοκρατίας, τις σχέσεις κράτους - εκκλησίας, την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, τη σύγχρονη εκπαίδευση και τα μη κρατικά πανεπιστήμια, την απελευθέρωση του δημοσίου από τα κομματικά και συντεχνιακά δεσμά και την άρση της ασυλίας υπουργών και βουλευτών για αδικήματα που δεν σχετίζονται με την πολιτική δράση τους.

Το Μαξίμου ακούει αλλά θεωρεί ότι ύστερα από τρία χρόνια ατέλειωτων διαβουλεύσεων με την πρώην τρόικα και τους νυν θεσμούς ήρθε ο καιρός να ανοίξουν μεγάλες θεσμικές πρωτοβουλίες με προοδευτικό πρόσημο. Ήρθε ο καιρός να αναλάβει η κυβέρνηση πρωτοβουλίες στο εσωτερικό, είτε αφορούν την αύξηση του κατώτατου μισθού και την επέκταση των συλλογικών διαπραγματεύσεων είτε τις μεγάλες θεσμικές πρωτοβουλίες που έχει ανάγκη ο τόπος, όπως η συνταγματική αναθεώρηση. Και παράλληλα θυμίζει ότι μεγάλες πρωτοβουλίες όπως η αλλαγή του εκλογικού νόμου, δεν θα είχαν παρθεί ποτέ αν πολιτευόταν με τη λογική του μικρότερου δυνατού κόστους ή του μεγαλύτερου οφέλους. **HD**

editorial

Η σχισμή του χρόνου

Της
Βάλιας Μπαζού

Μπορεί εν έτει 2018 να ανοίξει, τουλάχιστον, η συζήτηση για τον χωρισμό κράτους - εκκλησίας; Ή μήπως ακόμη και αυτό είναι ανεπίτρεπτο; Ή μήπως ακόμη και η οποιαδήποτε νύξη μπορεί να προκαλέσει τα πιο σκοταδιστικά αντανάκλαστικά;

Μπορεί εν έτει 2018 να λένε άλλα στις κατ' ιδίαν συζητήσεις και άλλα όταν τους λούζουν τα φώτα της δημοσιότητας; Ή μήπως αυτή η μανιέρα, ως η πιο ασφαλής πολιτικά, θα παραμένει ο πιο φιλικός τρόπος χειρισμού του χρήστη-ψηφοφόρου;

Οι απαντήσεις δεν είναι εύκολες ακόμη κι όταν εμφανίζεται η επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση ως η καλύτερη δυνατή ευκαιρία για να συναντηθούμε με τα φαντάσματα του χαμένου διαφωτισμού μας.

Οι απαντήσεις δεν είναι εύκολες όσο η συντριπτική πλειοψηφία προσαρμόζει τις πολιτικές «προτεραιότητές» της -και προσαρμόζεται- αποσιωπώντας καίρια ζητήματα με τη δικαιολογία ότι αναζητείται το σωστό τάιμινγκ.

Μόνο που έτσι απλώς συνεχίζεται η πιο συστηματική... καλλιέργεια που έχει γίνει ποτέ στη

χώρα. Η καλλιέργεια ενός συλλογικού, εθνικού ταμπού με το οποίο θέλουν να μας πείσουν ότι είμαστε υποχρεωμένοι να πορευόμαστε.

Το τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας φιλοδοξεί να αρχίσει μια πρώτη συζήτηση μέσα από απόψεις αντικρουόμενες, αλλά και φωτίζοντας μέσα από τις μαρτυρίες των πρωταγωνιστών τις δύο μεγαλύτερες συγκρούσεις που έχουν γίνει τα μεταπολιτευτικά χρόνια: τη σύγκρουση για την εκκλησιαστική περιουσία επί κυβέρνησης Ανδρέα Παπανδρέου με αιχμή τον Αντώνη Τρίτση και τη σύγκρουση για τις ταυτότητες επί κυβέρνησης Κώστα Σημίτη με αιχμή τον Μιχάλη Σταθόπουλο.

Συγκρούσεις που προκάλεσαν σε ανύποπτο χρόνο την αλλαγή στάσης ακόμη και των λεγόμενων προοδευτικών κομμάτων. Και που κάθε φορά που τίθεται το ζήτημα, έστω ψηθουριστά, ανασύρονται από τα βάθη της μνήμης ως εικόνες προς συμμόρφωση.

Και κάπως έτσι, αναζητώντας το σωστό τάιμινγκ, κινδυνεύουμε να χαθούμε στη σχισμή του χρόνου.

Καλή ανάγνωση.

«Εικονομάχοι» και «εικονολάτρες» μέσα στον ΣΥΡΙΖΑ

Διχάζει το κυβερνών κόμμα η πρόθεση του Μαξίμου να προωθήσει το θέμα διαχωρισμού κράτους - Εκκλησίας μέσω της συνταγματικής αναθεώρησης. Ποιοι βουλευτές αντιτίθενται στους σχεδιασμούς Τσίπρα

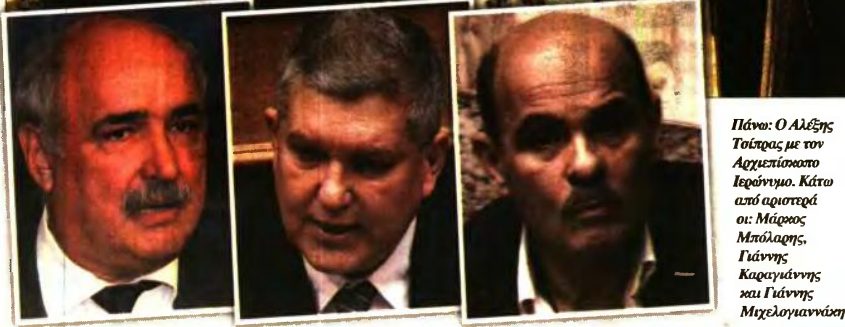
Πλείστα είναι τα σενάρια που διακινούνται τις τελευταίες μέρες και σύμφωνα με τα οποία ο πρωθυπουργός, μετά την εθνικά απαράδεκτη Συμφωνία των Πρεσπών με τα Σκόπια και τον, κατώτερο των περιστάσεων, διακανονισμό του χρέους, ετοιμάζει ήδη το επόμενο... χτύπημα, που δεν είναι άλλο από τον διαχωρισμό κράτους - Εκκλησίας, μέσω της «πολυδιαφημισμένης» αναθεώρησης του Συντάγματος.

Το θέμα ανοίξε έπειτα από κυβερνητικές διαρροές και οχετικά δημοσιεύματα, ωστόσο διάφοροι συριζαίοι επωφελήθηκαν και βρίσκοντας... παπά να θάψουν πέντ' έξι, άρχισαν και οι ίδιοι να διακινούν εντόνος τα σενάρια αυτά, διατρανώνοντας ότι πρόκειται για απαραίτητη «θεσμική τομή» που χρειάζεται η Ελλάδα μετά την κρίση. Εκτός, όμως, των γνωστών ανακλιρικαλιστών και «εικονομάχων» της Κουμουνδούρου, του Νίκου Φίλη, δηλαδή

► Στο κενό όλες οι κατά καιρούς προσπάθειες να πληγεί η Ορθοδοξία

και των «53», να συνυπολογιστεί ότι υπάρχουν και «εικονολάτρες» στον ΣΥΡΙΖΑ. Πρόκειται για κυβερνητικούς βουλευτές που δεν είναι τόσο θερμοί απέναντι στην ολομέτωπη επίθεση στην εκκλησιαστική παράδοση και στον κοινό βηματισμό της Εκκλησίας με τον ελληνικό λαό διαχρονικά.

Βέβαια, τα προβεβλημένα στελέχη, όπως ο Νίκος Φίλης και οι «φιλοπρόοδοι» Νίκος Ξυδάκης, Χρ. Καραγιαννίδης, Αννέτα Καβαβιάδα κ.ά., τάσσονται αναφανδόν υπέρ του διαχωρισμού, όπως και η πλειονότητα του κυβερνώντος κόμματος, από την άλλη, όμως, κυβερνητικοί βουλευτές θεωρούνται λιγότερο πρόθυμοι να υποστηρίξουν τα νέα τεχνάσματα του Μαξίμου: ο Μάρκος Μπόλαρης, ο Γιάννης Καραγιάννης, ο πάντα απρόβλεπτος αλλά παραδοσιακός σε αυτά τα ζητήματα Γιάννης Μιχαηλογιαννάκης. Ο Γιώργος Ντιζιάνης, η Γεωργία Γεννιά και άλλοι στον ΣΥΡΙΖΑ δεν πρέπει να θεωρούνται εκ των προτέρων υπέρμαχοι τέτοιων αλλαγών, συνεπώς η εσωτερική διάσπαση είναι κάτι που ακόμη δεν έχει φανερώσει εντόνος, αλλά είναι σίγουρο πως θα ξεσπάσει όταν το θέμα τεθεί και αρχίσει να κυριαρχεί στον δημόσιο διάλογο.

Πάνω: Ο Αλέξης Τσίπρας με τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο. Κάτω από αριστερά οι: Μάρκος Μπόλαρης, Γιάννης Καραγιάννης και Γιάννης Μιχαηλογιαννάκης

Στοχοποίηση της Ιεραρχίας για τα «ψηφάκια»

ΗΔΗ τα σενάρια έχουν διχάσει τους ΑΝ.ΕΛ., αφού, από τη μια, με επίσημη τοποθέτησή του ο εκπρόσωπος του κόμματος Θεόδωρος Τσοουνιζίδης ανέφερε πως «οι θέσεις των Ανεξάρτητων Ελλήνων για τη συνταγματική αναθεώρηση είναι γνωστές και σταθερές» και πως «η προσπάθεια για απομόνωση της Εκκλησίας δεν είναι αποδεκτή από εμάς». Από την άλλη, όμως, ο «εικονομάχος» υφυπουργός Εξωτερικών Τέρενς Κουίκ τάχθηκε υπέρ, σημειώνοντας μάλιστα πως θα δώσει μάχη στο εσωτερικό των ΑΝ.ΕΛ. για να επικρατήσουν οι απόψεις του.

Ποιος ο λόγος όμως να θέλει ο

ΣΥΡΙΖΑ να διχάσει ακόμη περισσότερο το κόμμα με το οποίο συγχυερνά; Στο Μέγαρο Μαξίμου ανακατεύουν την τράπουλα για να διασώσουν ό,τι μπορούν από τη δημοσκοπικά καταραυά, ανοίγοντας μια συζήτηση που σε καμία περίπτωση δεν είναι το πρώτο πράγμα που απασχολεί τον Έλληνα πολίτη αυτή τη στιγμή. Ο πολιτικός τακτικισμός του Μαξίμου έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο, ώστε διαρκώς να ανοίγουν αποπροσανατολιστικά ζητήματα που δεν οδηγούν παρά σε αδιέξοδο, μόνο και μόνο για να διχάσουν τους πολιτικούς αντιπάλους, εν προκειμένω τη Ν.Δ., στο εσωτερικό της οποίας υπάρχουν

αρκετά στελέχη που θα επιθυμούσαν διαχωρισμό κράτους - Εκκλησίας. Το βέβαιο είναι ότι επιχειρείται να στοχοποιηθεί η Εκκλησία με την τερσάστα πνευματική υπόστασή της και προσφορά για τα «ψηφάκια» του ΣΥΡΙΖΑ, εν όψει, βεβαίως, των ερχόμενων εκλογών. Στην Εκκλησία, πάντως, δεν δείχνουν να ανησυχούν για τα πολιτικά παιχνίδια του Μαξίμου, καθώς γνωρίζουν ότι μια κίνηση για διαχωρισμό με το κράτος θα προκαλέσει... τσουνάμι νέων αντιδράσεων κατά του κυβερνώντος κόμματος, που ήδη δέχεται οσβάρανος κραδαρισμούς μετά την ντροπιαστική Συμφωνία των Πρεσπών.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, είναι προφανές πως η ανακίνηση, για πολλοστή φορά, του χωρισμού κράτους - Εκκλησίας δεν θα έπρεπε να οδηγεί και σε ιδιαίτερη ανησυχία για το πόσο μακριά θα πάει. Κι αυτό διότι το πιθανότερο είναι να μην πάει... ποθενά, αλλά να μείνει και αυτό στα συρτάκια, μαζί με οειρά άλλων κυβερνητικών, υποτίθεται προοδευτικών, πρωτοβουλιών, που, αν και σήκωσαν τον απαιτούμενο ντόρο, κατέληξαν στο απόλυτο μηδέν. Ακόμη όμως και αν δεν μείνει στα χαρτιά, που είναι σαφώς το πιθανότερο, το πολύ πολύ η κυβέρνηση να προχωρήσει σε ορισμένες μόνο, ήσσονος σημασίας, τροποποιήσεις.

Σύμφωνα με πληροφορίες, ο στόχος του πρωθυπουργού είναι διττός: αφενός, να ενισχύσει το αριστερό προφίλ του και να απευθυνθεί σε ακροατήρια που απομακρύνονται από τον ΣΥΡΙΖΑ και, αφετέρου, να προκαλέσει νέα προβλήματα στην αντιπολίτευση, τόσο στη Ν.Δ. όσο και στο Κίνημα Αλλαγής, μετρώντας παράλληλα τις αντιδράσεις στην κοινωνία.

Παγίδα

Πρόκειται εν πολλοίς για ακόμη μία παγίδα που σπίνει το Μαξίμου διά των σχετικών διαρροών σε φίλια ΜΜΕ, αποδεικνύοντας, από τη μια, ότι όλα γίνονται για το θεαθήναι και τη δημιουργία εντυπώσεων και, από την άλλη, ότι μάλλον στην κυβέρνηση στερούνται ιδεών επί της πραγματικής πολιτικής. Κι αυτό διότι δεν είναι η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ η πρώτη που προωθεί τον διαχωρισμό και το «από μακριά κι αγαπημένο», ζήτησας οι δύο θεσμοί να δρουν ως ανεξάρτητοι οργανισμοί.

Από την απλή ιστορική αναδρομή προκύπτει - παρότι στην Ελλάδα καταγράφεται μακρά παράδοση αλληλεξάρτησης κράτους και Εκκλησίας, και σαφώς ανάμειξη του ενός στο άλλο σε πάρα πολλά επίπεδα - ότι ήδη από το 1975 ο Ανδρέας Παπανδρόπουλος άνοιξε το θέμα, υποστηρίζοντας πως «αυτό είναι το συμφέρον και της Εκκλησίας και της Πολιτείας, η Εκκλησία να πάψει να είναι παράρτημα του κράτους, χωρίς βέβαια να γίνει κράτος εν κράτει». Αλλωστε, ο χωρισμός κράτους και Εκκλησίας ήταν πάγια θέση του ΠΑΣΟΚ, παρότι φυσικά ποτέ δεν τον υλοποίησε. Και, όπως λέγεται από πηγές που γνωρίζουν το θέμα, «ούτε ο Τσίπρας θα τολμήσει ποτέ» να προχωρήσει σε μια κίνηση που θα ανοίξει νέο μέτωπο, αφενός, με την Εκκλησία και, αφετέρου, με τους ΑΝ.ΕΛ.

Νέα ΝΔ με μπόλικο ΠΑΣΟΚ, αρκετό

Από ράφι που δεν έχει σχέση με την κεντροδεξιά παράταξη έκανε τις ... μεταγραφές του ο Κυριάκος Μητσοτάκης

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης εκλέχτηκε στην προεδρία της Ν.Δ. με βασικό σύνθημα το «Ν.Δ. από την αρχή», και μάλιστα έπαιξε ως δυνατό χαρτί του την ανανέωση του κόμματος και τη διεξοδικότητά του στον χώρο της Κεντρο-ριστεράς. Η μετάφραση αυτού του συνθήματος στην πράξη τελικά οδήγησε στη «διεύρυνση» της Ν.Δ. με την παράδοση θέσεων καθοριστικών για τη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και της ταυτότητας της Ν.Δ. σε σειρά στελεχών, τα οποία στο παρελθόν είτε δεν είχαν καμία σχέση με την κεντροδεξιά παράταξη είτε η σχέση τους ήταν από καλαρή έως αμφιλεγόμενη. Η «νέα Ν.Δ.» του Κυριάκου Μητσοτάκη είναι μια Ν.Δ. με μπόλικο ΠΑΣΟΚ, με αρκετό... Σημίτη, με πρώην συνεργάτες ακόμη και σημερινών βουλευτών της Δημοκρατικής Συμπράταξης και υποψήφιων προέδρων του Κινήματος Αλλαγής, με σχέσεις και κοινή διαδρομή ακόμη και με τους πρώην προέδρους του ΠΑΣΟΚ, όπως ο Ευάγγελος Βενιζέλος και ο Γιώργος Παπανδρέου.

Φυσικά, την ηχηρική του στη διεύρυνση του στελεχιακού δυναμικού της Ν.Δ. έχει... το Ποτάμι, ενώ από αυτή την ανανέωση δεν θα μπορούσε να λείπει και το ακραιφνώς νεοφιλελεύθερο στήγμα που δίνει η ομαδική προσχώρηση της Δράσης, η οποία είχε συνεργαστεί με το Ποτάμι, ενώ ο ιδρυτής της Στέφανος Μάνος ψήφισε και συμμετείχε τα τελευταία χρόνια στις εσωκομματικές δια-

δικουσίες του ΠΑΣΟΚ για την εκλογή αρχηγού στη Χαριλάου Τρικούπη.

Στην ίδια κατεύθυνση, επί Κυριάκου Μητσοτάκη στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης αναβαθμίστηκαν και άλλα στελέχη, που προσχώρησαν στη Ν.Δ. επί Αντώνη Σαμαρά και στο παρελθόν υπήρξαν πολέμιοί της. Δύο από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις αυτής της κατηγορίας είναι η προερχόμενη από το ΠΑΣΟΚ Μαρία Σπυράκη, η οποία εξελέγη ευρωβουλευτής της Ν.Δ. το 2014 και πλέον είναι εκπρόσωπος Τύπου, και φυσικά ο Αδωνīs Γεωργιάδης, που προσχώρησε το 2012 από τον ΛΑΟΣ και ο Κυριάκος Μητσοτάκης τον έκανε αντιπρόεδρο της Ν.Δ. το 2016.

Ισως η πιομβληητική περίπτωση σε επίπεδο σημειολογίας για τη «νέα Ν.Δ.» ήταν η επιλογή του γιου του Γιάννου Παπαντωνίου, ο οποίος υπήρξε ηγετική προσωπικότητα του σημερινού εκουσυχρονισμού, του Νικήτα Καρτάλη-Παπαντωνίου, στο μπρώλο πολιτικών στελεχών της Ν.Δ. Το μπρώλο αποτελεί πρόκληση για να διεκδικήσει κάποιος μια υποψηφιότητα στα «γαλάζια» ψηφοδέλτια. Μάλιστα, ο κ. Νικήτας Παπαντωνίου, αναφερόμενος στον πατέρα του αποσιωπητικά την πολιτική διαδρομή του λέγοντας: «Συνδύασε το όνομά του με μεταρρυθμίσεις, με τις οποίες εγώ συμφωνώ».

As δούμε συγκεκριμένα, σχεδόν τρία χρόνια μετά την εκλογή Μητσοτάκη, ποια είναι η «νέα Ν.Δ.» μέσα από το βιογραφικό 10 στελεχών, που είναι άμεσοι συνεργάτες του κ. Μητσοτάκη, αλλά και ορισμένοι άλλων, που προσχώρησαν στο κόμμα και τους δόθηκε κομβικός ρόλος στη διαμόρφωση της πολιτικής της σημερινής Ν.Δ.

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης σε ομιλία του στην ακαδημία στελεχών της Ν.Δ.

Από το ΚΚΕ, δίπλα στον Κώστα Λαλιώτη

ΤΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΚΑΚΟΣ: Είναι το Νούμερο 2 σήμερα στη Ν.Δ. και συνδέεται στενά με τον Κυριάκο Μητσοτάκη. Προέρχεται από το ΚΚΕ, διατελώντας γραμματέας της Κομμουνιστικής Νεολαίας την περίοδο της διάσπασης του ΚΚΕ το 1989-1991. Στη συνέχεια ασχολήθηκε με τις δημοσκοπήσεις και την πολιτική επικοινωνία, και πανελληνίως έγινε γνωστός για τις δημοσκοπήσεις της GPO στον τηλεοπτικό σταθμό Mega. Μάλιστα, δεν λείπουν τα τελευταία χρόνια από τον Αλέξη Τσίπρα οι επιθέσεις στον Τάκη Θεοδωρικάκο για τις σχέσεις του με τον Χρήστο Καλογρίτση, όταν ο πρωθυπουργός εγκατέλειψε από τον Κυριάκο Μητσοτάκη για προνομιακές σχέσεις του ΣΥΡΙΖΑ με τον εν λόγω επιχειρηματία. Ο Τάκης Θεο-

δοωρικός μεταπήδησε στο ΠΑΣΟΚ την εποχή της παντοδυναμίας του και για πάρα πολλά χρόνια ήταν κοντά στον Κώστα Λαλιώτη ως συνεργάτης του: είτε ως σύμβουλος επικοινωνίας την περίοδο που ο κ. Λαλιώτης ήταν υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΠΕΧΩΔΕ)

είτε ως διευθυντής του γραφείου Τύπου του ΠΑΣΟΚ όταν ο κ. Λαλιώτης ήταν γραμματέας του κόμματος επί προεδρίας Κώστα Σημίτη. Ο Τάκης Θεοδωρικάκος βρέθηκε δίπλα στον Κυριάκο Μητσοτάκη από την πρώτη στιγμή που διεκδικούσε και ανέλαβε την προεδρία της Ν.Δ. το 2016 και σήμερα είναι σύμβουλος στρατηγικής και επικοινωνίας, έχοντας καταφέρει να λύσει και να δέσει στο Μοσκόβιτο.

Ανθρωπος του Βενιζέλου

ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ: Είναι ένας από τους 12 συμβούλους του Κυριάκου Μητσοτάκη για θέματα μακροοικονομίας. Είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Πειραιά, σημαίνον παράγοντας της κεντροριστερής διανομής και υπήρξε υποστηρικτής και συνεργάτης του Ευάγγελου Βενιζέλου. Μάλιστα, είχε στηρίξει την υποψηφιότητα Βενιζέλου για την προεδρία του ΠΑΣΟΚ το 2007, ενώ σήμερα -ως σύμβουλος του προέδρου της Ν.Δ.- έχει ρόλο μαζί με τον Τάκη Θεοδωρικάκο στην προσέγγιση της Ν.Δ. με στελέχη από τον χώρο του ΠΑΣΟΚ.

Ήταν δεξί χέρι του Μανιάτη

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΑΛΟΥΚΟΥ: ΜΕΤΕΓΓΡΑΦΗ από το ΠΑΣΟΚ και αυτή η οποία είναι επίσης μία από τους 12 συμβούλους του «γαλάζιου συμβουλίου σοφών» που έφτιαξε ο Κυριάκος Μητσοτάκης. Η δικηγόρος Αλεξάνδρα Σαλούκου είναι σύμβουλος του προέδρου της Ν.Δ. για θέματα ενέργειας, καθώς έχει πείρα εξαιτίας της πρότερης θητείας της στο υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Μάλιστα, διετέλεσε διευθύντρια του γραφείου του πρώην υπουργού Περιβάλλοντος του ΠΑΣΟΚ Γιάννη Μανιάτη, ο οποίος ήταν ένας εκ των συνδιεκδικητών -μαζί με τη Φώφη Γεννηματά- για την προεδρία του Κινήματος Αλλαγής.

Μετά Σημίτη και ολίγον από Ποτάμι

Δεν επέστρεψε με την Ντόρα

ΘΟΔΩΡΟΣ ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ: Αν και αντίθετη στη Ν.Δ. και μάλιστα ήταν λογογράφος του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, σήμερα είναι συνεργαζόμενος με τη Ν.Δ. Ως ευρωβουλευτής της Ν.Δ. ακολούθησε την Ντόρα Μπακογιάννη στη δημιουργία της Δημοκρατικής Συμμαχίας, ωστόσο δεν επέστρεψε στη Ν.Δ. στις εκλογές του Ιουνίου του 2012. Προσχώρησε στη Δράση και ανέλαβε πρόεδρος του κόμματος, το οποίο συνεργάστηκε με το Ποτάμι. Τον Ιανουάριο του 2017 ανακοινώθηκε η συνεργασία της Δράσης με τη Ν.Δ., και ο κ. Σκυλακάκης και άλλα στελέχη της Δράσης στελέχωσαν μια «ομάδα κρούσης» της Ν.Δ. για θέματα επενδύσεων και επιχειρηματικότητας.

Ένα «παιδί» του κυρ-Φώτη

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΡΚΟΥ: Πασοκογενής πρόεδρος έχει και η δεύτερη μετεγγραφής βουλευτική που έχει κάνει μέχρι σήμερα ο πρόεδρος της Ν.Δ. Αρχικά η Κατερίνα Μάρκου συνεργάστηκε με την οργάνωση Ελεύθεροι Πολίτες του Βασίλη Οικονόμου, μετά τη διαγραφή του τελευταίου από το ΠΑΣΟΚ το 2011. Στην κεντρική πολιτική οκνηή η Κατερίνα Μάρκου βρέθηκε μέσω της ΔΗΜ.ΑΡ. που ίδρυσε ο Φώτης Κουβέλης. Εκλέχτηκε βουλευτίνα με τη ΔΗΜ.ΑΡ. το 2012 και εν συνεχεία μεταπήδησε στο Ποτάμι, με το οποίο επανεκλέχτηκε στο Κοινοβούλιο το 2015. Αποχώρησε από το Ποτάμι τον Νοέμβριο του 2016 και τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους προσχώρησε στη Ν.Δ. Μάλιστα... έγραψε ιστορία στη Βουλή καθώς ως εισηγήτρια της Ν.Δ. στο νομοσχέδιο για την αναδοχή παιδιών και από ομόφωνα ζευγάρια εισογούνταν την καταμήφισή του, ενώ στην ψηφοφορία έδωσε θετική ψήφο!

«Εργάτης» του ΠΑΣΟΚ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ: Βρέθηκε σύμβουλος Κράτους και Δημόσιας Διοίκησης του Κυριάκου Μητσοτάκη μετά τη γνωριμία τους στο υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης, όπου ο κ. Χριστόπουλος είχε τοποθετηθεί από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ. Μάλιστα, το 2012 συμμετείχε στις ομάδες εργασίας του ΠΑΣΟΚ που επεξεργάζονταν το Εθνικό Σχέδιο Ανασυγκρότησης και με απόφαση του τότε προέδρου του

Ευάγγελου Βενιζέλου είχε αναλάβει τον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης. Λέγεται επίσης ότι ο κ. Χριστόπουλος διατηρεί καλές σχέσεις και με την πρώην υπουργό του ΠΑΣΟΚ Άννα Διαμαντοπούλου.

Με μπαμπά ανδρείκο

ΓΙΑΣΩΝ ΦΩΤΗΛΑΣ: Πρώην βουλευτής του Ποταμιού, έχει επίσης πασοκογενή προέλευση. Ήταν στέλεχος του ΠΑΣΟΚ στην Αχαΐα και είναι γιος του Ασημάκη Φωτίλα, ιδρυτικού στελέχους του ΠΑΣΟΚ, βουλευτή και υπουργού του Ανδρέα Παπανδρέου. Ο κ. Φωτίλας εξελέγη τον Ιανουάριο του 2015 και τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους βουλευτής Αχαΐας του Ποταμιού και διεγράφη τον Οκτώβριο του 2016 από τον Σταύρο Θεοδωράκη. Τον Ιανουάριο του 2017 προσχώρησε στη Ν.Δ. και τον Απρίλιο του 2017 ορίστηκε από τον Κυριάκο Μητσοτάκη αναπληρωτής τομεάρχης Υγείας της Ν.Δ.

Παιλιός «Ρηγιάς» με επιρροή στον πρόεδρο

ΜΠΑΜΠΗΣ ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Σοβαρή επιρροή φαίνεται να διαθέτει ο Μπάμης Παπαπαναγιώτου ο οποίος λειτουργεί ως «μικροσύμβουλος» του Κυριάκου Μητσοτάκη και από το καλοκαίρι του 2016 έχει αναλάβει την εκπαίδευση (media training) των βουλευτών και των στελεχών της Ν.Δ. για την παρουσία τους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την επικοινωνιακή προώθηση της πολιτικής της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Ο δημοσιογράφος Μπάμης Παπαπαναγιώτου προέρχεται από την ΕΚΟΝ Ρηγιάς Φεραιός και το ΚΚΕ Εσωτερικού, ενώ τις δεκαετίες του 1990 και του 2000 ήταν από τους πλέον ακραίες υποστηρικτές

της πολιτικής και των κυβερνήσεων του Κώστα Σημίτη, και εκ των φανατικών υποστηρικτών των Μνημονίων. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που παραλληλίζουν την πολιτική πορεία του κ. Παπαπαναγιώτου με αυτή του Χρύσανθου Λαζαρίδη, στενού συνεργάτη του Αντώνη Σαμαρά. Σήμερα ο κ. Παπαπαναγιώτου, εκτός από το να εκπαιδεύει τα «γαλάζια» στελέχη, «δίνει γραμμή» κινούμενος ιδιαίτερα δραστήρια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, για να προωθήσει τις θέσεις του Κυριάκου Μητσοτάκη και να αποδομήσει την κυβέρνηση Τσίπρα.

Στενός συνεργάτης του Γιώργου Παπανδρέου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΡΑΠΕΤΡΙΤΗΣ: Ο αθηναίος, καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Καρδιολογικό Πανεπιστήμιο, είναι ο επικεφαλής της 12άδας των συμβούλων του κ. Μητσοτάκη, η οποία στην πραγματικότητα είναι ένα άτυπο όργανο που «καπελώνει» το συνταγματικό των τομεαρχών της Ν.Δ. Ο Γιώργος Γεραπετρίτης προέρχεται από το ΠΑΣΟΚ και είχε διαχρονικά καλές σχέσεις με τις προηγούμενες ηγεσίες του. Έχει υπάρξει στενός συνεργάτης του πρώην πρωθυπουργού Γιώργου Παπανδρέου στη γενική γραμματεία της κυβέρνησης. Μάλιστα, στο

πλαίσιο της στενής συνεργασίας του με τον Γιώργο Παπανδρέου, είχε αναλάβει σημαντικές θέσεις και σε διεθνείς οργανισμούς, όπως η Ε.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο κ. Γεραπετρίτης ως αρχισύμβουλος του κ. Μητσοτάκη έχει και την αρμοδιότητα να επεξεργαστεί την πρόταση της Ν.Δ. για τη συνταγματική αναθεώρηση. Αλλωστε, ήταν στην ομάδα, όπου με πρωτοβουλία του Στέφανου Μάνου και μαζί με τους Νίκο Αλιβιζάτο, Παναγή Βουρλούμη, Γιάννη Κτιστάκη και Φίλιππο Σπυροπούλου είχαν καταθέσει μέσω της «Καθημερινής» την πρότασή τους για ένα νέο Σύνταγμα το 2016.

Από την Άννα με τις φωτιές

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΣΤΡΟΓΕΩΡΓΙΟΥ: Είναι η πιο πρόσφατη περίπτωση τοποθέτησης ενός ουσιαστικά πρώην στελέχους του ΠΑΣΟΚ σε θέση ευθύνης στο κόμμα της Ν.Δ. Ορίστηκε πριν από λίγες ημέρες με απόφαση του Κυριάκου Μητσοτάκη γενικός διευθυντής του Ινστιτούτου Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής» και αντικατέστησε την Κωνσταντίνα Μητούση. Παράλληλα, ο κ. Μαστρογεωργίου είναι διευθυντής της δεξαμενής σκέψης (think tank) της Άννας Διαμαντοπούλου ΔΙΚΤΥΟ για τη Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Μάλιστα, έχει διατελέσει σύμβουλος της Άννας Διαμαντοπούλου κατά τις υπουργικές θητείες της τελευταίας στα υπουργεία Παιδείας και Ανάπτυξης την περίοδο 2009-2012.

Οι νεοφιλελεύθεροι που δεν θέλουν οι φορείς

ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ στελέχη αυτής της ομάδας έχουν μια ανάλογη διαδρομή και δίνουν ένα αμιγώ νεοφιλελεύθερο στίγμα στο πώς βλέπει η Ν.Δ. σήμερα την αγορά και τις επιχειρήσεις, καθώς και τη σχέση της μαζί τους. Ένα από αυτά τα στελέχη είναι ο Τέλης Αϊβαλιώτης, ο οποίος παλιότερα υπήρξε μέλος των Φιλελευθέρων και σήμερα της Δράσης, ενώ ήταν υποψήφιος με το Ποτάμι. Ο Τάσος Αβραντίνης, επίσης στέλεχος της Δράσης και υποψήφιος με το Ποτάμι, διετέλεσε αντιδήμαρχος του κεντροαριστερού δημάρχου Αθηναίων Γιώργου Καμίνη. Μάλιστα, η προσχώρηση στελεχών της Δράσης στη Ν.Δ. είχε προκαλέσει και τις μεγαλύτερες αντιδράσεις εσωκομματικά από στελέχη που προέρχονταν από κοινωνικούς φορείς. Η σύμμεξη της Ν.Δ. με στελέχη άλλων κόρων, και ιδίως με

στελέχη του σημερινού εκουχρονισμού, αποτιμήθηκε και στις ομάδες που επεξεργάστηκαν το πρόγραμμα της Ν.Δ. από τον Κωστή Χατζηδάκη. Ρόλο σε αυτές τις ομάδες εργασίας διαδραμάτισαν ο Θανάσης Κοντογεώργης και ο Μάριος Θεμιστοκλέους, που υπήρξαν πρώην στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Ο Θανάσης Κοντογεώργης από το 2009 έως το 2012 ήταν σύμβουλος στρατηγικής στις κυβερνήσεις Παπανδρέου - Παπαδήμου, εν συνεχεία συνεργάτης του υπουργού Γιάννη Στουρνάρα και παλαιότερα στέλεχος του think tank ΟΠΕΚ του Κώστα Σημίτη. Ο Μάριος Θεμιστοκλέους, ως μέλος της «ομάδας των νέων επιμορφώνων», συμμετείχε στη διαμόρφωση του Εθνικού Σχεδίου Ανασυγκρότησης που είχε ζητήσει ως νεοεκλεγείς πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ο Ευάγγελος Βενιζέλος.